

SZAKDOLGOZAT

BUDAPESTI GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
KÜLKERESKEDELMI KAR
NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK SZAK
NAPPALI MUNKAREND

NÉMET NYELVŰ ORSZÁGOK KÖZÖTTI KULTURÁLIS ÉS
DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATOK, AZOK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK

Belső konzulens: Dr. Bodolay László PhD
Budapest, 2025

Készítette: Zsembéri Flóra

1. BEVEZETÉS

1.1. A témaválasztás indoklása

A német nyelvű országok, tehát Németország, Ausztria és Svájc közötti kulturális és diplomáciai kapcsolatok vizsgálata különösen időszerű és releváns a mai nemzetközi környezetben. Ezek az országok nemcsak a közös nyelv révén kötődnek egymáshoz, hanem mély történelmi, gazdasági és kulturális kapcsolatok is összefűzik őket. Ugyanakkor mindhárom ország sajátos nemzeti identitással és politikai hagyományokkal rendelkezik, amelyek befolyásolják egymáshoz fűződő viszonyaikat.

Szakedolgozatom témaválasztásának egyik fő indoka az, hogy megértsem, hogyan hatnak a kulturális hasonlóságok és különbségek a német nyelvű országok közötti diplomáciai kapcsolatokra. Például, míg a németek esetében jellemzőbb a közvetlen kommunikáció és a hatékonyságra való törekvés, addig a svájciak és az osztrákok gyakran a konszenzuseresést és a diplomatikusabb megközelítést részesítik előnyben. Ezek a kulturális különbségek befolyásolhatják a politikai tárgyalásokat és a nemzetközi együttműködést is.

A témaválasztásom másik fontos aspektusa az Európai Unió integrációs folyamataihoz köthető. Németország vezető szerepet tölt be az Európai Unióban, míg Ausztria és Svájc más-más módon viszonyulnak az uniós politikákhoz és intézményekhez. Ezek a különbségek egyaránt jelentenek lehetőségeket, illetve kihívásokat is a regionális együttműködés szempontjából.

Továbbá, a migráció és az identitáspolitikai kérdései is egyre nagyobb jelentőséggel bírnak a nemzetközi kapcsolatokban. Németország, Ausztria és Svájc mind-mind eltérő módon kezelik a bevándorlás és az integráció témaköreit, ami befolyásolja belpolitikai döntéseiket, valamint a külpolitikai stratégiáikat is.

Személyes motivációm a téma iránti érdeklődésben és az internacionális kapcsolatok iránti elkötelezettségemben gyökerezik. Úgy vélem, a kulturális és diplomáciai kapcsolatok mélyebb megértése hozzájárulhat a nemzetközi együttműködés erősítéséhez és a konfliktusok megelőzéséhez.

1.2. A hipotézis felállítása

Bár Németország, Ausztria és Svájc közös nyelvi és történelmi gyökerekkel rendelkeznek, a kulturális és diplomáciai területeken fellépő különbségek jelentős hatással bírnak egymással való kapcsolataikra. Ezek az eltérések befolyásolják az együttműködés formáit és intenzitását, valamint a nemzetközi szintén betöltött szerepüket is.

E hipotézis vizsgálata során arra törekszem, hogy feltárjam a három ország közötti hasonlóságokat és az eltéréseket kulturális és diplomáciai szempontból, valamint azok hatását a regionális stabilitásra, illetve a bilaterális és multilaterális kapcsolatokra.

1.3. A dolgozat felépítése

A szakdolgozat célja, hogy átfogó képet nyújtson a német nyelvű országok – Németország, Ausztria, Svájc- közötti kulturális és diplomáciai kapcsolatok jellegéről, azok fejlődéséről, sajátosságairól és különbségeiről. A dolgozat szerkezete logikusan felépített, tematikus egységekre tagolt, a témát több nézőpontból megközelítő, egymásra épülő fejezetekből áll.

Az első fejezet bevezető jellegű, amelyben a témaválasztás indoklásán és a hipotézis megfogalmazásán túl az olvasó képet kap a dolgozat struktúrájáról és a vizsgálati irányelvekről is. A szakdolgozat központi kérdése: milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg a német nyelvű országok közötti kulturális és diplomáciai kapcsolatokban, és milyen tényezők befolyásolják ezeket?

A második fejezet lefekteti az elméleti alapokat, bemutatva a diplomáciai és a kulturális kapcsolatok szerepét, valamint a kulturális diplomácia és a nyelvi identitás fogalmait is. Ez a paragrafus biztosítja azt az elméleti keretet, amelyre az elemzések épülnek a későbbiekben.

A harmadik fejezet a német nyelvű országokat helyezi történelmi és földrajzi kontextusba, valamint ismerteti a német nyelv és kultúra európai elterjedését. Ez a paragrafus segít meghatározni a közös alapokat, amelyek a vizsgált országokat kötik össze.

A negyedik fejezet a diplomáciai kapcsolatok vizsgálatára koncentrál, előbb bilaterális, majd multilaterális szinten. Itt kerül sor az Európai Unió, az ENSZ és egyéb nemzetközi szervezetek szerepének ismertetésére is.

Az ötödik fejezet a kulturális különbségeket és hasonlóságokat vizsgálja, különös tekintettel a nyelvi sajátosságokra, kulturális értékekre, hagyományokra és a médiára. A fejezet célja annak bemutatása, hogyan tükröződnek ezek az eltérések és közös vonások a három ország közötti kapcsolatokban.

A hatodik fejezet a jelenlegi kihívásokkal és jövőbeli lehetőségekkel foglalkozik. Témaköröket tekintve érinti a gazdasági és politikai nézeteltéréseket, valamint a kulturális kapcsolatok fejlesztésére irányuló kezdeményezéseket, mint például a testvérvárosi együttműködések vagy a kulturális oktatási programok.

A hetedik fejezet összegzi a kutatás főbb eredményeit, és reflektál a hipotézis igazolására vagy cáfolatára. Emellett rövid kitekintést nyújt a jövőbeli kilátásokra, illetve azokra az irányokra, amelyek további kutatásokat igényelhetnek.

Végül az irodalomjegyzék tartalmazza azokat a forrásokat, amelyek a dolgozat elméleti és empirikus alapját képezik.

A dolgozat kvalitatív módszertani megközelítést alkalmaz, amely elsősorban szekunder forrásokra – tudományos szakirodalomra, hivatalos dokumentumokra, elemzésekre – épül. Az

egyes fejezetekben alkalmazott összehasonlító és deskriptív elemzés lehetővé teszi a kulturális és diplomáciai kapcsolatok összefüggéseinek mélyreható feltárását, és hozzájárul a dolgozat célkitűzéseinek eléréséhez.

2. ELMÉLETI BEVEZETŐ

2.1. A diplomáciai kapcsolatok fontossága

„[A diplomácia] Egyszerre szervezet és tevékenység. Egy ország nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó közigazgatási szervezeti egységének egyik része. Tágabb értelemben a külügyi igazgatásban a diplomáciai és a konzuli szolgálaton belül a diplomáciai ranggal rendelkező, külföldön és belföldön tevékenykedő személyek összessége. Szűkebb értelemben egy állam vagy kormány képviselőjében a →fogadó államokban működő, diplomáciai státusszal rendelkező személyek összessége. A diplomáciai tevékenység egy állam külpolitikai céljainak és stratégiájának békés

eszközökkel történő megvalósítása. A diplomácia funkcióit az 1815., majd az 1961.

és az 1963. évi bécsi egyezmények határozták meg. A diplomata képviseli a küldő államot a fogadó államban (representatio), tárgyalásokat folytat a partnerállamok kormányaival (negotiation), védelmezi a saját állampolgárainak érdekeit külföldön (protectio), minden megengedett módszerrel tájékozódik a partnerállamok viszonyairól, illetve tájékoztatja utóbbiakat saját országának viszonyairól, politikájáról (informatio), továbbá előmozdítja, építi a kapcsolatokat a partnerállammal különböző szakterületeken.”¹

A diplomáciai kapcsolatok az államközi viszonyok alapvető pillérei, amelyek a nemzetközi együttműködés, a konfliktusmegelőzés, a békefenntartás és a kulturális csere előmozdítását szolgálják. A diplomáciai tevékenység nem csupán politikai és gazdasági érdekek érvényesítését jelenti, hanem a nemzetek közötti bizalom és megértés kialakítását is.

A diplomáciai kapcsolatok jogi keretét a diplomáciai kapcsolatokról szóló 1961. április 18-án aláírt Bécsi Egyezmény határozza meg, amely egységes szabályokat biztosít a diplomáciai képviselők működéséhez és a diplomaták védelméhez. Az egyezmény 53 cikkelyből áll, amelyek többek között szabályozzák a diplomáciai képviselők létrehozását és működését, a diplomáciai mentességeket és kiváltságokat („A kiváltságok és mentességek célja nem egyének előnyben részesítése, hanem az, hogy biztosítsa a diplomáciai képviselőknek, mint államok képviselőinek feladatuk eredményes teljesítését.”²), a diplomáciai képviselő helyiségeinek sérthetlenségét („A képviselő helyiségei sérthetetlenek. A fogadó állam hatóságai nem

¹ Martonyi és Marinovich (2018)

² 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben

léphetnek be ezekbe a helyiségekbe a képviselő vezetőjének hozzájárulása nélkül.”³), a diplomáciai futár védelmét („A diplomáciai futár személye sérthetetlen és ellene a letartóztatás vagy visszatartás semmiféle formája sem alkalmazható.”⁴), illetve a személyes mentességet is („A konzuli tisztviselők és a konzuli alkalmazottak, valamint a háztartásukban élő családtagok mentesek mindazon kötelezettségek alól, amelyeket a fogadó állam törvényei és más jogszabályai a külföldiek nyilvántartásba vétele és tartózkodási engedélyek tekintetében előírnak.”⁵ / „A küldő állam részére teljesített szolgálat tekintetében a konzuli képviselő tagjai mentesek azon kötelezettségek alól, amelyeket a fogadó államnak a külföldi munkaerő alkalmazására vonatkozó törvényei vagy más jogszabályai a munkavállalási engedély vonatkozásában előírnak.”⁶ / „a konzuli képviselő tagjai - a küldő államnak teljesített szolgálataik tekintetében - valamint a háztartásukban élő családtagjaik mentesek a fogadó államban esetleg érvényben levő társadalombiztosítási szabályok alól.”⁷ / „A konzuli tisztviselők és a konzuli alkalmazottak, valamint a háztartásukban élő családtagjaik mentesek minden személyes vagy dologi, országos, regionális és községi adó és illeték alól, kivéve:

- a) az áruk vagy szolgáltatások árába rendszerint belefoglalt közvetett adókat;
 - b) a fogadó állam területén fekvő, magántulajdonban álló ingatlanok után járó adókat és illetékeket;
 - c) a fogadó állam által kirótt örökösödési és tulajdonátörházási illetékeket;
 - d) a fogadó államban levő forrásból eredő magánjövedelem - ideértve a tőkehozadékat is - után járó adókat és illetékeket, valamint a fogadó államban levő kereskedelmi vagy pénzügyi vállalkozásokba befektetett tőke adóját;
 - e) a szolgáltatások fejében kiszabott díjakat;
 - f) bejegyzési, bírósági vagy jegyzőkönyvi, jelzalog- és bélyegilletékeket.”⁸ / „1. A fogadó állam az általa hozott törvények és rendeletek szerint engedélyezi a behozatalt és biztosít mentességet minden vám és adó, valamint a kapcsolatos közterhek tekintetében, ide nem értve a raktározási, fuvar és hasonló szolgáltatások díját:
- a) a konzuli képviselő hivatalos használatára szolgáló tárgyakra;

³ 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben 22.cikk 1.

⁴ 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben 27.cikk 5.

⁵ 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben 46.cikk 1.

⁶ 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben 47.cikk 1.

⁷ 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben 48.cikk 1.

⁸ 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben 49.cikk 1.

b) olyan tárgyakra vonatkozólag, amelyek a konzuli tisztviselő és a háztartásában élő családtagok személyes használatára szolgálnak, ideértve a berendezkedéséhez szükséges tárgyakat. A behozott fogyasztási cikkek nem haladhatják meg azt a mennyiséget, amely az érdekelt személyek közvetlen használatára szükséges.

3. A konzuli tisztviselők és a háztartásukban élő családtagok magukkal hozott személyi poggyásza mentes a vámvizsgálat alól. Az említett poggyászt megvizsgálni csak akkor lehet, ha komoly okok vannak annak feltételezésére, hogy az olyan tárgyakat tartalmaz, amelyek nem szerepelnek a jelen cikk 1. bekezdése b) pontjában vagy amelyeknek behozatala vagy kivitele a fogadó állam törvényei vagy más jogszabályai szerint tilos, vagy amelyek annak vesztéggárra vonatkozó törvényei vagy más jogszabályai alá esnek. Az ilyen vámvizsgálat csak a konzuli tisztviselő vagy az illető családtag jelenlétében történhet.”⁹ / „A fogadó állam köteles mentesíteni a konzuli képviselő tagjait és a háztartásukban élő családtagjaikat minden személyes szolgáltatás, a közmunka bármely formája és a katonai terhek, mint a katonai igénybevétel, beszolgáltatás és beszállásolás alól.”¹⁰).

A Bécsi Egyezmény rendelkezéseinek betartása kulcsfontosságú a nemzetközi diplomáciai kapcsolatok zavartalan működéséhez. Az egyezmény megsértése súlyos diplomáciai válságokhoz vezethet, amint azt a közelmúltban is láthattuk. Például 2024-ben az ecuadori rendőrség behatolt Mexikó quito-i nagykövetségére, hogy letartóztassa a volt alelnököt, Jorge Glas-t. Ez az akció széleskörű nemzetközi felháborodást váltott ki, mivel sértette a Bécsi Egyezmény 22. cikkét, miszerint a diplomáciai képviselő helyiségei sérthetetlenek.¹¹

A diplomácia szerepe az elmúlt évtizedekben jelentősen kibővült, különösen a kulturális diplomácia terén. A kulturális diplomácia, amelyet Milton C. Cummings úgy határoz meg, mint „az eszmék, információk, értékek, rendszerek, hagyományok, hiedelmek és más kulturális aspektusok cseréje a kölcsönös megértés elősegítése érdekében”¹², a nemzetközi kapcsolatok egyre fontosabb elemévé vált.

A kulturális diplomácia eszközei közé tartozik a művészet, a zene, a nyelv és a hagyományok megosztása, amelyek révén a nemzetek mélyebb megértést építhetnek ki egymás iránt, lebontva a sztereotípiákat és félreértéseket. Például a kölcsönös megértés jegyében Indiában francia filmfesztiválokat, az Amerikai Egyesült Államokban pedig japán teaszertartások szerveznek. A megértés előmozdításával és a kapcsolatok kiépítésével a konfliktusok megelőzésében is

⁹ 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben 50.cikk 1.,3.

¹⁰ 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben 52. cikk

¹¹ Janetsky, M. (2024)

¹² Hemming, J. idézve Milton Cummings-t

jelentős szerepet játszhat a kulturális diplomácia, azáltal, hogy lehetővé teszi a nyílt tárgyalást. Például az izraeli és palesztin zenészek közös fellépése platformot teremthet a békéről való tárgyalásnak.¹³

A német nyelvű országok, mint Németország, Ausztria és Svájc, különböző megközelítést alkalmaznak a diplomáciai kapcsolatok terén. Németország például a második világháború utáni időszakban a kulturális diplomáciát védelmi eszközként használta - főként közvetítő szervezeteken keresztül, mint a Goethe Intézet -, annak érdekében, hogy helyreállítsa nemzetközi hírnevét és elősegítse a párbeszédet.

Ausztria semleges státusza és gazdag kulturális öröksége révén a kulturális diplomáciát a nemzetközi kapcsolatok erősítésére használja, míg Svájc a semlegesség és a humanitárius értékek hangsúlyozásával járul hozzá a nemzetközi együttműködéshez.

2.2. A kulturális kapcsolatok szerepe

A kulturális kapcsolatok a nemzetközi kapcsolatok egyik legfinomabb, mégis leghatékonyabb eszközei közé tartoznak. Nemcsak a kultúra terjesztését mozdítják elő, hanem hozzájárulnak a nemzetek közötti megértés, együttműködés és béke előmozdításához is. Ebben a fejezetben a kulturális kapcsolatok szerepét vizsgálom a „soft power” fogalmán keresztül, valamint bemutatom, hogyan válik a kultúra a külpolitika eszközévé, különös tekintettel a német nyelvű országok – Németország, Ausztria, Svájc – esetében.

A soft power („puha hatalom”) fogalmát Joseph S. Nye, a Harvard Egyetem professzorának nevéhez köthetjük. 1990-ben vezette be a soft power meghatározást, amely egy olyan képesség, amellyel az ország „vonzereje” (kultúrája, politikai értékei és külpolitikája) által befolyásolja más országok viselkedését, anélkül, hogy kényszerítést alkalmazna (ezt nevezzük hard power-nek/kemény hatalomnak). Ez a fajta hatalom különös erővel bír a globalizált világban, ahol a nemzetek közötti kapcsolatok egyre inkább az együttműködésen és a kölcsönös megértésen alapulnak.

A kultúra nem csupán egy nemzet identitásának kifejeződése, hanem hatékony eszköz is a külpolitika szolgálatában. A kulturális diplomácia, amely magában foglalja az ötletek, művészetek, információk és nyelvek cseréjét, elősegíti a kölcsönös megértést és bizalmat a nemzetek között. A kulturális diplomácia, mint külpolitikai eszköz tehát lehetővé teszi, hogy egy adott ország bemutassa értékeit és intézményeit, ezáltal erősítve az internacionális befolyását és pozícióját.¹⁴

¹³ Diplomacy.edu

¹⁴ Trommler, F.

Az Európai Unió is felismerte a kultúra szerepét a nemzetközi kapcsolatokban, erre vonatkozó stratégiája három fő célkitűzést fogalmaz meg: a kultúra és kreativitás potenciájának kibontakozását, a béke előmozdítása és a radikalizálódás elleni küzdelmét, illetve a kulturális örökség védelmét. A Bizottság 2018-ban elfogadta az új európai kulturális menetrendet, amelyet a 2007-es európai kulturális menetrend alapján fogalmaztak meg. „Célja, hogy teljes mértékben kiaknázza a kultúrában rejlő lehetőségeket egy befogadóbb és méltányosabb Unió létrehozásának érdekében, támogatva az innovációt, a kreativitást, valamint a fenntartható munkahelyteremtést és a növekedést.”¹⁵ A Bizottság az új menetrendet az Európai Parlamenttel, a Tanáccsal és a tagállamokkal együttműködve tervezi véghez vinni. A végrehajtásban kulcsszerepet játszik a Kreatív Európa program, illetve a Digital4Culture stratégia is.

2.3. Kulturális diplomácia

A kulturális kapcsolatok és a kulturális diplomácia gyakran összefonódnak, mégis különböző megközelítéseket jelentenek a nemzetközi kapcsolatokban. A kulturális kapcsolatok spontán, alulról szerveződő interakciókat takarnak, mint például a művészeti kiállítások, oktatási csereprogramok, közös kulturális projektek, civil kezdeményezések, turizmus, valamint általában véve az emberek közötti kulturális érintkezés. Ezek a kapcsolatok gyakran függetlenek az állami beavatkozástól, és természetes módon alakulnak ki a társadalmak között. Ezzel szemben a kulturális diplomácia tudatos, államilag irányított tevékenység, amelynek célja az ország nemzetközi megítélésének javítása, értékeinek és kultúrájának bemutatása, a kölcsönös megértés elősegítése, bizalomépítés és végül, de nem utolsósorban egy másik ország döntéseinek befolyásolása meggyőzéssel.

Az osztrák külpolitikának szerves részét képezi a kulturális diplomácia. Az Osztrák Kulturális Fórumok világszerte támogatják az osztrák művészeket és tudósokat, elősegítve ezzel az ország kulturális jelenlétét nemzetközi szinten. 2023-ban ünnepelték az 50. évfordulóját az Austria Kultur International programnak, amely során kiemelték a művészet és a kultúra szerepét az ország külpolitikájában.

A német kulturális diplomácia egyik kiemelkedő példája a Multaka projekt, amelyet 2015-ben indítottak berlini múzeumok. A program célja, hogy a Szíriából, Irakból, Afganisztánból és Iránból érkező menekültek és bevándorlók múzeumi tárlatvezetőként dolgozhassanak, elősegítve ezzel a kulturális párbeszédet és integrációt. A berlini kezdeményezés során több, mint 30 tárlatvezetőt képeztek ki, akik közül 16-an még mindig aktívan részt vesznek a

¹⁵ Európai Bizottság (2018)

projektben. A Multaka projekt azóta nemzetközi hálózattá nőtte ki magát, több európai országban is működik hasonló kezdeményezés.¹⁶

A Pro Helvetia, Svájc kulturális alapítványa, aktívan támogatja a svájci művészeket és elősegíti az ország kultúrájának nemzetközi megismertetését, terjesztését. A szervezet különös figyelmet fordít a különböző nyelvi és kulturális közösségek közötti párbeszédre, valamint a fiatal tehetségek támogatására is.¹⁷

A kulturális diplomácia megvalósulása a gyakorlatban tehát számos formában történhet, többek között kulturális események rendezésével, nyelviskolák működtetésével, illetve kulturális szerződések kötésével is.

2.4. Nyelv és identitás

A nyelv nem csupán kommunikációs eszköz, hanem az egyéni és kollektív identitás egyik legfontosabb eleme. Németországban, Ausztriában és Svájcban a nyelv szerepe az identitás formálásában különböző történelmi, kulturális és társadalmi tényezők hatására eltérően alakult. A német nyelvnek számos dialektusa és regionális változata létezik, amelyek hozzájárulnak a nemzeti identitás megerősítéséhez.

Németországban a nyelv mindig is fontos szerepet töltött be a nemzeti identitás formálásában. Azonban a 20. század történelmi eseményei, különösen a náci múlt öröksége, jelentős hatással voltak a német identitás megélésére. Az országot gyakran a nacionalizmus etnikai modelljének paradigmatis példaként említik, azonban az utóbbi években számos polgári jellegű intézkedést vezetett be állampolgársági politikájába. Ruth K. Dittmann és Johannes Kopf-Beck tanulmányának célja annak feltárása, hogy a német állampolgárok hogyan konstruálják nemzeti identitásukat ennek fényében. Induktív módszer alkalmazásával 987 német állampolgárt kértek meg, hogy jellemezzék, mit jelent számukra németnek lenni. A tartalomkódolt válaszok alapján végzett látens osztályelemzés négy osztályt tárt fel: egy örökségalapú identitásoztaályt, amely nagy hangsúlyt fektet a nyelvre és a kultúrára (39%), egy ideológiaalapú identitásoztaályt, amely a demokrácia, a jólét, a szabadság, a gazdaság és a biztonság körül összpontosul (19%), egy jogi-formalista identitásoztaályt, amely leginkább a nemzeti identitású állampolgárság megszerzésének és megtartásának jogi követelményével foglalkozik (26%), valamint egy tulajdonságalapú identitásoztaályt, amely a németekre feltételezhetően jellemző személyiségjegyeket írja le (16%).¹⁸ Ez azt mutatja, hogy bár a hagyományos – nyelv-kultúra örökségalapú- megközelítés még mindig domináns, jelentős teret nyertek a polgári (ideológiai

¹⁶ Staatliche Museen zu Berlin

¹⁷ Prohelvetia

¹⁸ Dittmann & Kopf-Beck (2019)

és jogi) meghatározások is, amelyek a demokratikus értékeket és jogi státuszt helyezik előtérbe, ami arra enged következtetni, hogy a német nemzeti identitás pluralizálódott.

Ausztriában a nyelv és identitás szoros kapcsolatban áll a történelmi és regionális sajátosságokkal. Jakub Gortat tanulmánya az osztrák nemzeti identitás kérdésével foglalkozik, különösen a centrum-periféria modell elméleti keretein belül.¹⁹ A tanulmány egyrészt a Németország és Ausztria közötti egyenlőtlen partneri viszonyokat vizsgálja, amelyek gyökerei a Habsburgok és a Hohenzollern dinasztia közötti rivalizálásig vezethetők vissza, másrészt azt, ahogyan Ausztria a második világháborút követően kialakította a kulturális központ fogalmát. Az esszé hangsúlyozza a kiválasztott politikai, kulturális és társadalmi jelenségeket, amelyek megkérdőjelezik a hagyományos Ausztria-képet. Ezenkívül kiemeli az osztrák náci múlt emlékezeti kultúrájának fontosságát is, amely elősegíti a kritikus emlékezetkultúra kialakulását, és megkérdőjelezi az osztrák nemzeti identitás utólagos konstrukcióját. Az osztrák származású Alfred Adler nevéhez fűződik a kisebbségi komplexus fogalma, amely szerint egy gyermek, aki mindig „nagyobb” felnőttekkel van körülveve, ráébred a kisebbségére, amely későbbi életének mozgatórugójává válik. Az alsóbbrendűségi és felsőbbrendűségi komplexusok alkalmazása számos szerző szövegeiben felbukkan, többek között Thomas Angerer-nél, aki az osztrákfasizta államra utalva így érvel: „A kisállami alsóbbrendűségi komplexust az etikai, kulturális és politikai felsőbbrendűség ideológiája kompenzálta, ami alapvetően azt jelentette, hogy az új Ausztria felvette a régi hagyományait.”²⁰

Svájc lakossága 2024-ben megközelítőleg elérte a 8,9 millió főt. A lakosság túlnyomó része, 69,2%-a svájci származású, 4,2% pedig német származásúnak tartja magát.²¹ E kis lakosságú országnak azonban négy hivatalos nyelve is van, a német, a francia, az olasz, illetve a romans. A svájci német, azaz Schweizerdeutsch, nem egy egységes nyelv, hanem különböző alemann dialektusok összessége, amelyek régióként eltérhetnek, azonban minden svájci német nyelvet beszélő megérti egymást, az eltérő nyelvjárások ellenére is. A svájciak a mindennapokban gyakrabban használják a Schweizerdeutsch-t, míg a standard német nyelvet, vagyis a Hochdeutsch-ot a hivatalos és írott formában alkalmazzák.²² Ez a kettősség erősíti a svájci nemzettudatot, mivel a dialektusok használata erősíti a helyi közösségekhez való tartozást. Mark Helbling és Nenad Stojanović tanulmánya rámutat, hogy Svájc nemzetidentitása vitatott és összetett kérdés, amely a nemzetről szóló főbb elméletekben gyakran kivételként vagy éppen

¹⁹ Gortat (2024)

²⁰ Angerer (2002)

²¹ CIA- The World Factbook (2025)

²² About Switzerland (2024)

különböző elméletek alátámasztására szolgáló példaként jelenik meg. A négy nyelvi régió léte és az, hogy ezek a régiók nemzeteknek tekinthetők-e, központi kérdés a svájci nemzetidentitás megítélésében. A nemzetiség szubjektív megközelítésének képviselői szerint Svájc a többnyelvűsége ellenére is nemzet. Hans Kohn²³ civilelvi nacionalizmusként értelmezi a svájci esetet, ahol a kisebbségek nincsenek kirekesztve, és a liberális, demokratikus eszmék integráló erőként működnek. Ernest Renan²⁴ pedig úgy véli, hogy bár a közös nyelv elősegítheti a nemzetek kialakulását, ez nem feltétele a sikernek, és a közös együttélési akarat a legfontosabb tényező.

Az objektív megközelítések hívei számára azonban a többnyelvűség megkérdőjelezi Svájc nemzeti státuszát. Egyesek a közös nyelvet a homogén kultúra jelének tekintik és ezért Svájcot a multinacionális államok kategóriájába sorolják.^{25, 26}

A legújabb vitákban Svájc továbbra is központi példa mind a liberális nemzetállam koncepcióját védők, mind a multinacionális államok támogatói számára. David Miller²⁷ például azt állítja, hogy a svájciaknak a különálló nyelvi, vallási és kantoni identitásuk felett közös svájci nemzeti identitásuk van. Ezzel szemben Will Kymlicka szerint Svájc a „legmultinacionálisabb ország”.²⁸

A posztnationalizmus irodalmában Svájc szintén kiemelt téma. Az ezen a területen dolgozó szerzők gyakran a svájci példával bizonyítják, hogy egy államnak nem feltétlenül van szüksége a polgárok közös nemzeti identitására ahhoz, hogy egy stabil és működőképes, szabad és egyenlő polgárokból álló demokrácia legyen. Jürgen Habermas²⁹ szerint Svájc a „konstitucionális patriotizmus” mintapéldája.

A Svájcon belüli kutatások, különösen az 1991-es és 1998-as évfordulók kapcsán, a svájci nacionalizmus eredetét és fejlődését vizsgálták. Egyesek arra a következtetésre jutottak, hogy Svájc nem különleges eset, hanem egy hagyományos „elképzelt állam”, amelyet az európai nemzetállamok kialakulása formált.³⁰ Urs Altermatt és munkatársai³¹ kiemelik, hogy a nemzeti tudat kialakulása egyes népességcsoportokban már a XIX. század előtt elkezdődött, de a nemzetépítés fő impulzusa az 1848-as szövetségi alkotmány atyáitól származott, akiknek célja a svájci nemzeti egység és a nemzeti érzés megszilárdítása volt a központosító politikán

²³ Kohn (1956)

²⁴ Renan (1991)

²⁵ Acton, Lord. (1948)

²⁶ Renner (1964)

²⁷ Miller (1995)

²⁸ Kymlicka (1995)

²⁹ Habermas (1991)

³⁰ Marchal & Mattioli (1992)

³¹ Altermatt, Bosshart-Pflugger, & Tanner (1998)

keresztül. Oliver Zimmer³² a svájci nemzet szimbolikus reprezentációját a nemzetállam és a civil társadalom közötti folyamatos politikai küzdelmek eredményeként mutatja be.

A történelmi fejlődés értelmezésében sincs teljes egyetértés. Sandro Guzzi-Heeb³³ egészen a Helvét Köztársaságig (1798-1803) vezeti vissza a közös svájci nemzeti identitás létrejöttét, Georg Kreis³⁴ pedig úgy véli, a Helvét Köztársaság a kantoni (proto-nemzeti) identitások kialakulását és/vagy azok megerősödését is elindította.

Helbling és Stojanović tanulmánya végső soron azt hangsúlyozza, hogy a svájci példa nehezen beilleszthető a meglévő nemzetiségelméletekbe, ami arra készíti a kutatókat, hogy alaposabban gondolkodjanak a nemzet és a nacionalizmus fogalmáról, és új irányokat nyissanak a téma tanulmányozásában. A Svájcra szóló tanulmányok célja nem csupán annak eldöntése, hogy Svájc nemzetállam vagy multinacionális állam-e, hanem a nemzet domináns felfogásainak megkérdőjelezése is.³⁵

3. A NÉMET NYELVŰ ORSZÁGOK MEGHATÁROZÁSA

3.1. Történelmi és földrajzi kontextus

A Német-Római Birodalom a XVIII. századra nagyrészt elvesztette korábbi jelentőségét, Voltaire híres mondása szerint „se nem szent, se nem római, se nem birodalom”. A Birodalom ebben az időszakban két versengő Németország-koncepció találkozási pontja volt. Az egyik a vesztfáliai béke (1648) volt, amely kodifikálta a német államok közötti kapcsolatot és korlátozta a császár hatalmát. A másik a Habsburg-ház kettőssége volt, amely ausztriai birtokain keresztül próbálta kormányozni a Birodalmat. A Német-Római Birodalom a vesztfáliai béke következtében konföderációvá alakult, ahol a császár hatalma korlátozott volt, valamint az egyes német fejedelmek jelentős autonómiával rendelkeztek. Ez a rendszer ösztönözte a politikai innovációt a tagállamokban, mivel a központi hatalom gyengesége miatt a fejedelemségeknek egyedi módszereket kellett alkalmazniuk befolyásuk növelése és a politikai dominancia elkerülése érdekében.

A Német-Római Birodalom, bár nem volt komoly geopolitikai vetélytárs a XVIII. századi nagyhatalmakkal szemben, mégsem volt elavult vagy irreleváns. Sőt, a pluralista és versenyképes rendszere hozzájárult a XIX. századi német vezető szerep kialakulásához. Vincent N. Wolf „The German Crucible: How The Imperial Systems Of The Holy Roman Empire Fostered A Culture Of Economic, Political, And Military Innovation During The

³² Zimmer (2003)

³³ Guzzi-Heeb (1998)

³⁴ Kreis (1993)

³⁵ Helbling & Stojanović (2011).

Eighteenth Century” című disszertációjában Bajorország, Poroszország, valamint Ausztria kerül a középpontba, politikai rendszereiket összehasonlítva. A szerző kritizálja azt a nézetet, miszerint Németország nemzeti állammá alakulása csak a napóleoni háborúkkal kezdődött, ezzel szemben azt állítja, hogy a Német-Római Birodalom keretein belül már korábban megkezdődött a német regionális politikai identitások és ideák kialakulása. Az osztrák örökösödési háborút tartja a Birodalom hanyatlásának kezdetéül és a német újraegyesítési gondolatok forrásául, nem pedig a napóleoni háborúkat.

Wolf a Német-Római Birodalmat nem egy hanyatló, hanem egy innovációt ösztönző politikai keretrendszerként ábrázolja, amelynek struktúrái és korlátai hozzájárultak a későbbi német államok egyedi fejlődéséhez és a német politikai gondolkodás alakulásához.³⁶

3.2. A német nyelv és kultúra terjedése Európában

Annak ellenére, hogy az angol nyelv tölti be a lingua franca szerepét Európában, a német nyelv szerepe is jelentős a kontinensen. 2020-as adatok alapján körülbelül 100 millió ember anyanyelve a német nyelv, és nagyjából ugyanennyien beszélik, mint idegen nyelvet. Megközelítőleg 16 millió ember tanul németül, ráadásul a cikket megelőző öt évben a legtöbb országban állandó, illetve növekvő érdeklődés mutatkozott a német nyelv iránt. A Goethe Intézetekben a 2015-2020-ig terjedő időszakban évente 20 százalékkal nőtt a tanfolyamon résztvevők száma, valamint 30 százalékkal a meghirdetett vizsgák száma. Ezek a jelentős fellendülés többek között a szakképzett munkavállalókról szóló bevándorlási törvénynek voltak köszönhetőek Németországban.³⁷

Az Európai Unió 2002-ben Barcelonában ambiciózus célt tűzött ki, miszerint minden polgárnak képesnek kell lennie az anyanyelve mellett két másik európai idegen nyelven is kommunikálni, amit 2019-ben egy átfogó koncepcióban ismét megerősítettek. A barcelonai célkitűzést követően, 2008-ban az Európai Unió Tanácsa elfogadta a többnyelvűségre vonatkozó európai stratégiáról szóló állásfoglalást, amelyben felkérte az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy mozdítsák elő a többnyelvűséget, valamint támogassák az egész életen át tartó nyelvtanulás koncepcióját.³⁸

Jelenleg azonban ez a többnyelvűségi elképzelés csak papíron létezik, ugyanis az Eurostat adatai szerint az európaiak közel fele nem tud más nyelven társalogni, továbbá az uniós lakosság csupán egyötöde beszél anyanyelvén kívül két másik nyelvet. Az angol a legszélesebb

³⁶ Wolf (2022)

³⁷ Lehmann (2020)

³⁸ Saville, N. & Gutierrez Eugenio, E. (2016)

körben tanult idegennyelv az Európai Unió területén (96.8%), ezt követi a spanyol (26.8%), majd a francia (22.3%), végül, de nem utolsó sorban pedig a német nyelv (21.8%).³⁹

A Goethe Intézet elkötelezett a többnyelvű Európa projekt mellett, ezért a Zentralstelle für das Auslandsschulwesen (Külföldi Német Iskolák Központi Igazgatósága) és a DAAD (Német Felsőoktatási Csereszolgálat) szervezetekkel együttműködve dolgozik a német nyelv terjesztésén. A külföldi német iskolák mellett a PASCH program („Iskolák: a jövő partnerei”) is sikeres kezdeményezés, amelynek világszerte több mint 2000 tagja van. Mintegy 100 ország nemzeti oktatási rendszerén belül 600 PASCH-iskolában hozott létre német nyelvű tagozatokat, képzett tanárokat és biztosított tanítási segédanyagokat a nyelv népszerűsítésének érdekében. A PASCH program négy működési irányelvet definiált, amelyek szerint „az oktatás a jövő záloga; a többnyelvűség tágítja horizontunkat; a nyelvtudás és az oktatás közkinccs; valamint a holnap problémáival közösen, a tanulni vágyó emberek nemzetközi közösségeként kell megbirkóznunk.”⁴⁰

Az Europanetzwerk Deutsch egy speciális finanszírozási program, amelynek célja a német külügyi kulturális és nyelvpolitika erősítése. Különösen az EU intézményeinek alkalmazottait és az európai minisztériumok tisztviselőit célozza meg, hogy erősítse a német nyelvet mint munka- és eljárási nyelv, és elősegítse a német álláspontok megértését Európában.⁴¹

A többnyelvűség, beleértve a német nyelvet is, elengedhetetlen a kommunikációhoz, a mobilitáshoz, a kölcsönös megértéshez és az integrációhoz Európában. A német nyelv jövője Európában azon múlik, hogy a többnyelvűség elvét komolyan veszik-e, ennek érdekében aktív nyelvpolitikai intézkedésekre és beruházásokra van szükség a német és más európai nyelvek megőrzéséhez és terjesztéséhez.⁴²

A német kultúra európai elterjedését több szempontból is elemezhetjük, a gazdasági és üzleti kapcsolatok, a politikai és társadalmi befolyások, a művészeti és design hatások, a média és popkultúra, illetve az interkulturális kapcsolatok perspektívájából is. A Ján Papula, Lucia Kohnova és Zuzana Papulova által írt „Impact of national culture on innovation activities of companies: a case of Germany, Austria, Switzerland and the Czech Republic” című tanulmányban Németországot, Ausztriát és Svájcot egy csoportként vizsgálták és megállapították, hogy ezekben az országokban a vállalkozások közötti együttműködési hajlandóság magasabb, ellenben a know-how („A know-how olyan titkos műszaki ismeretek

³⁹ Eurostat (2023)

⁴⁰ Goethe Intézet

⁴¹ Goethe Institut

⁴² Lehmann (2020)

összessége (tudás, gyártási tapasztalat), amely ahhoz szükséges, hogy egy gyártmány előállítására vagy egy eljárás alkalmazása műszakilag, de versenyszerűen is lehetséges legyen.”⁴³) ellopásától való félelem alacsonyabb, mint más országokban. Ez a hozzáállás hozzájárulhat innovációs sikereikhez és üzleti kapcsolataik révén közvetíthetik üzleti kultúrájukat más európai országokba. A tanulmány megemlíti, hogy a cseh vállalatok még csak most kezdenek elmozdulni egy nyitottabb innovációs kultúra felé, ami akár a nyugat-európai modell hatását is tükrözheti.⁴⁴ A Roger Eatwell által szerkesztett „European Political Cultures” című könyv a világ növekvő interdependenciájára és uniformizálódására hívja fel a figyelmet Európában is. Példaként említi a demokratikus értékek terjedését Kelet-Németországban. A német kultúra terjedésének egyik jelentős példája, hogy Nagy-Britannia Beethoven, német zeneszerző, ötödik szimfóniájának kezdő dallamait alkalmazta győzelmi dalként a második világháborúban.⁴⁵ A modern skandináv és a német Bauhaus design a XX. századi európai művészeti kultúra fontos részeit képezték, amely a német kulturális hatás egy másik területét ismerteti.⁴⁶ Eatwell továbbá azt is megemlíti a könyvben, hogy még az angolok is olasz focimeccset néznek, miközben német sört kortyolnak, ami a német termékek és popkultúra bizonyos elemeinek európai szintű elterjedését indikálja.⁴⁷ Az „Intercultural Communication” című tanulmány a német, svájci és osztrák vállalatok magyarországi munkakörnyezetében tapasztalható kulturális különbségeket vizsgálja. Habár a hangsúly a különbségeken van, ennek ellenére a kutatás rámutat a német nyelvterület kultúráinak jelenlétére és interakciójára egy másik európai országban.⁴⁸

4. A német nyelvű országok diplomáciai kapcsolatai

4.1. Bilaterális kapcsolatok

A német nyelvű országok közötti diplomáciai kapcsolatok, történelmi gyökereik és kulturális közelségük ellenére, számos sajátosságot és kihívást mutatnak. Ebben a fejezetben részletesen bemutatom Németország, Ausztria és Svájc bilaterális kapcsolatait, kiemelve a politikai, gazdasági és oktatási együttműködéseket, valamint az esetleges vitás kérdéseket.

4.1.1. Németország és Ausztria

⁴³ Csécsy (2018)

⁴⁴ Papula & Kohnova & Papulova (2018)

⁴⁵ Eatwell (2002)

⁴⁶ Eatwell (2002)

⁴⁷ Eatwell (2002)

⁴⁸ Frankó (2012)

Németország és Ausztria bilaterális kapcsolata komplex, történelmi gyökerekkel rendelkezik és a közös nyelven, kultúrán alapuló kötelékek mellett évszázadokon átívelő politikai fejlődés, konfliktusok és eltérő utak is jellemzik. A XIX. század elejére visszamenőleg Ausztria és Németország is a „Heiliges Römisches Reich deutscher Nation”, azaz a Német Nemzet Szent Római Birodalmának (Német-Római Birodalom) keretein belül élt, amely egy császár központi hatalma által lazán összekapcsolt államokból álló képződmény volt.⁴⁹ Bár a Német-Római Birodalom 1806-ban feloszlott és a Habsburg uralkodó, II. Ferenc 1804-ben osztrák császárrá kiáltotta ki magát, a német nyelv egyesítő ereje továbbra is ápolta a kulturális kapcsolatokat Ausztria és Németország között.⁵⁰ A napóleoni háborúk után létrejött Deutscher Bund (Német Szövetség, 1815) magában foglalta Poroszországot és a Habsburg Birodalom német nyelvű területeinek egy részét is, mindazonáltal valójában ez is inkább egy laza kötelék volt, se nem képviselte a régi Birodalmat, se nem egy új államot.⁵¹ 1866-ban Bismarck német kancellár azt indítványozta, hogy szervezzék újra a Német Szövetséget Ausztria kihagyásával. Ennek hatására hadba álltak, tizenkét német állam Ausztria oldalán állt, míg a poroszok mellett tizenhét észak-és középnémet tartomány harcolt, egy hónapon belül a Königrätz-nél vívott csata döntötte el a háború sorsát, augusztus 23-án a prágai béke feloszlatta végleg a Német Szövetséget, így az Osztrák Császárságnak le kellett mondania a német egység megvalósításáról.⁵² Az első világháború után megalakult Német-ausztriai Köztársaság (Republik Deutschösterreich) vezetőinek elsődleges célja a Németországgal való egyesülés volt, azonban a saint-germaini békeszerződés ezt kifejezetten megtiltotta. „Az új Ausztriában a kezdetektől erős törekvés volt a Németországhoz történő csatlakozásra („Anschluss”). A győztes hatalmak viszont hallani sem akartak Németország megerősítéséről, ezért a békeszerződésben Ausztriát kötelezték állami függetlenségének fenntartására. Mindenki számára világos volt azonban, hogy ez a Németországhoz történő csatlakozás tilalmát jelenti.

A tilalom nem volt abszolút, a csatlakozáshoz nem kellett a békeszerződést módosítani. Az ténylegesen nem tiltást fogalmazott meg, hanem a lépést a Népszövetség Tanácsának jóváhagyásához kötötte. Amennyiben ez a jóváhagyás megvan, akkor a csatlakozásra a békeszerződés sérelme nélkül sor kerülhetett.

A Népszövetség jóváhagyására azonban nemcsak a tényleges csatlakozás esetén volt szükség, hanem az erre tett előkészületekhez is. Tehát bármilyen erre irányuló tárgyalás, vagy

⁴⁹ Allinson (2002)

⁵⁰ Allinson (2002)

⁵¹ Allinson (2002)

⁵² Múlt-kor (2023)

közös vámterület kialakítása stb., csak a Tanács engedélyével történhetett. Így az egyes álláspontok szerint nem is „Anschluss” -tilalom volt, hanem a megvalósításra vonatkozó eljárási szabályok meghatározása.”⁵³

Ma Németország Ausztria legfontosabb gazdasági partnere, az éves kereskedelmi forgalom meghaladja a 100 milliárd eurót. Számos német vállalat rendelkezik leányvállalattal vagy termelőegységgel Ausztriában, valamint általánosságban a német turisták teszik ki az osztrák idegenforgalom legnagyobb részét. A kulturális és tudományos együttműködés is intenzív, számos akadémiai csereprogram, valamint film-és televíziós produkció működik a két ország között.⁵⁴

4.1.2. Németország és Svájc

Németország és Svájc kapcsolata szintén szoros és sokrétű, több mint 200 bilaterális megállapodás szabályozza együttműködésüket és évente számos magas szintű találkozóra kerül sor a két ország között. Németország Svájc legfontosabb kereskedelmi partnere, a kereskedelmi forgalom 2023-as adatok szerint 2018,2019,2021 és 2022-ben is meghaladta a 100 milliárd svájci frankot. A vegyipari és gyógyszeripari termékek jelentős részét teszik ki a svájci exportnak, míg Németország az gyógyszeripar mellett az autóiparban is kiemelkedő exportőr Svájc felé.⁵⁵ Németország Svájc legfontosabb partnere az oktatás, a kutatás, valamint az innováció terén is. Kormányzati szinten rendszeresen tartanak találkozókat. Az Európai Unió kutatási és oktatási programjai mellett megannyi kétoldalú együttműködési és csereegyezmény is létezik a két ország között. A német állampolgárságú kutatók és művészek például az Oktatási, Kutatási és Innovációs Államtitkárságon (State Secretariat for Education, Research and Innovation – SERI) pályázhatnak a svájci kormány kiválósági ösztöndíjaira.⁵⁶

4.1.3. Ausztria és Svájc

Svájc 1945. november 2-án ismerte el hivatalosan az Osztrák Köztársaságot, majd az ezt követő két évben diplomáciai képviseleteket hoztak létre. A második világháború lezárulta óta Svájc és Ausztria különösen közeli kapcsolatokat ápolnak egymással, szorosan együttműködnek jó néhány területen, többek között a külföldön élő állampolgáraiknak nyújtott szolgáltatások, gazdasági és pénzügyi kérdések, oktatás, kutatás és innováció, valamint a kultúra területén is. Fogadóállami státuszokból adódóan Svájc és Ausztria multilaterális szinten is aktívan részt

⁵³ Szabó (2010)

⁵⁴ Auswaertiges-Amt (2025)

⁵⁵ OEC

⁵⁶ FDFA (2023)

vesznek például az Egyesült Nemzetek Szövetségében (ENSZ), az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetben (EBESZ) és az Európa Tanácsban is. Hagyományosan az új svájci külügyminiszter vagy a szövetségi elnök első külföldi látogatását Ausztriában teszi meg.⁵⁷

Ami a kereskedelmet illeti, Ausztria is Svájc egyik legfontosabb kereskedelmi partnere, 2023-ban 19,5 milliárd svájci frankos kereskedelmi volumenével a 8. legkiemelkedőbb kereskedelmi partnerévé vált. Svájc pedig Ausztria egyik legjelentősebb külföldi befektetője, 2022-ben a svájci közvetlen befektetések Ausztriában 14 milliárd svájci frankot, míg az osztrák befektetések Svájcban ugyanebben az évben 11 milliárd frankot tettek ki. Ausztria továbbá kulcsfontosságú partnere Svájcnak az oktatási, kutatási-innovációs területen is. Az osztrákok közel 1700 diákkal a külföldi diákok legnagyobb csoportját alkotják Svájcban, mindemellett Ausztriában több mint 1500 svájci diák koptatja az iskolapadot.⁵⁸

Bár a német nyelvű országok közötti bilaterális kapcsolatok alapvetően barátiak, időnként feszültségek is előfordulnak. Például Németország 2024-ben ideiglenes határellenőrzéseket vezetett be több szomszédos országgal szemben, köztük Ausztriával és Svájjal is, a migráció és a biztonsági fenyegetések kezelésére hivatkozva. Ez a lépés erős kritikákat váltott ki az Európai Unió tagországain belül, hiszen többen úgy vélték, hogy ez a cselekedet aláássa a schengeni egyezmény alapelveit.⁵⁹

4.2. Multilaterális kapcsolatok a német nyelvű országokban: Koordináció és különutak az Európai Unióban, az Egyesült Nemzetek Szervezetében és más nemzetközi szervezetekben

Németország, Ausztria és Svájc multilaterális kapcsolatai összetett képet mutatnak, amelyben a közös történelmi és kulturális gyökerek mellett jelentős különbségek is megfigyelhetők külpolitikai irányultságukban és nemzetközi szerepvállalásukban. E fejezet célja, hogy részletesen bemutassa a három ország viszonyát az Európai Unióhoz, az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez és más nemzetközi szervezetekhez, különös tekintettel arra, hogy mennyiben törekednek koordinált fellépésre, illetve hol választanak különutakat.

4.2.1. Németország: Az EU és az ENSZ integrációjának motorja

⁵⁷ FDFA (2023)

⁵⁸ FDFA (2023)

⁵⁹ Santos, A. P. (2023)

Németország szerepe az Európai Unióban központi és összetett. Alapvetően Németország erős elkötelezettséget mutat az európai integráció iránt és hisz az intenzíven integrált Európában.⁶⁰ A német újraegyesítés felgyorsította az európai integráció folyamatát, mivel számos uniós tagállam számára – tartva a kiszámíthatatlanságtól, bizonytalanságtól vagy a német dominanciától – a német hatalom európai kereteken belüli megkötése vagy beillesztése vonzóbbnak tűnt, mint egy, az Unió területén kívüli erőteljes Németország létezése. Ezenkívül úgy érezték, hogy egy erős német gazdaság felhasználása belsőleg és külsőleg is megerősítheti az Európai Közösséget. A német kormány határozottan támogatta a politikai unióval kapcsolatos kormányközi konferenciát, valamint kifejezetten a szociális, egészségügyi, környezetvédelmi és bevándorlási kérdésekben követelte a közösségi intézkedéseket, illetve az Európai Parlament nagyobb hatáskörét.⁶¹ 1991 decemberében Maastricht-ban az Európai Tanács megállapodott a környezetvédelem, a kutatás, az egészségügy és a közlekedés területeit érintő új politikákról, valamint a fokozott együttműködésről kül-, biztonság- és bevándorlási ügyekben. Továbbá az Európai Parlament hatáskörének megerősítéséről, illetve új, egységes valuta bevezetéséről is döntöttek.⁶²

Németország az Egyesült Nemzetek Szervezetében betöltött szerepét és azzal való kapcsolatát a második világháború után kialakult külpolitikai elvek, a konkrét kezdeményezések és a nemzetközi rendszerben betöltött pozíciója együttesen határozzák meg. Németország biztonságfelfogása az önkorlátozásra épül, amelynek három fő eleme az antimilitarizmus, a multilateralizmus és a Nyugathoz való integráció.⁶³ Németország gazdasági hatalomként (geoeconomic power) azonosítja magát, szemben a geopolitikai szereplővel (geopolitical actor) és stratégiai érdekei elsősorban azokra a tényezőkre fókuszálnak, amelyek egy exportorientált gazdaság számára kulcsfontosságúak. Ilyen például a nyersanyagokhoz és nemzetközi piacokhoz való zavartalan hozzáférés, szemben egy klasszikus nagyhatalmi politikára való törekvéssel.⁶⁴

Az 1970-es években Németország aktívan fellépett a nemzetközi terrorizmus ellen az ENSZ-ben, különösen a túszejtés elleni kezdeményezés révén. A nyugatnémet kormány saját maga kívánta vinni ezt a projektet, még az Európai Közösségek egyértelmű támogatása nélkül is. A Német Külügyminisztérium (Auswärtiges Amt) célja a lehető legszélesebb támogatás megszerzése volt, hogy a negatív következményeket megoszthassa az európai partnerekkel,

⁶⁰ Lemke & Welsh (2018)

⁶¹ Smith & Paterson & Padgett & Zohnhöfer (1992)

⁶² Maastrichti Szerződés (1991)

⁶³ Csiki (2013)

⁶⁴ Csiki (2013)

csökkentve ezzel Németország presztízsét érő esetleges károkat. A németeknek azonban szembe kellett nézniük azzal a ténnyel, hogy a kérdésben nem volt közös európai érdek. Erőfeszítéseik, hogy előkészítő tárgyalásokat tartsanak a szövegről az EK jogi szakértőivel, sikertelenek maradtak, mivel más EK-tagok halogatni akarták az ügyet. Valószínűleg néhányan remélték, hogy ha az EK konszenzus túl későn vagy egyáltalán nem születik meg, a németek elállnak a kezdeményezésüktől, amit a legtöbb európai kormány veszélyesnek és kontraproduktívnek tartott.⁶⁵ A kezdeményezés előkészítése során Németország az ENSZ jogi tanácsadójának, Eric Suy belga jogásznak a segítségét is kérte, aki szimpatizált a német tervekkel és a Hatodik Bizottságot javasolta a konvenció kidolgozására.⁶⁶ A kezdeményezés útjában azonban több nehézség is állt, először is nehéz volt meghatározni a *bűncselekmény* és a *politikai legitim cselekedet* közötti különbséget. Továbbá, nem tartották időszerűnek a terrorizmus elleni konkrét intézkedéseket, tekintettel a közel-keleti és dél-afrikai helyzetre. A harmadik hátráltató tényező pedig az volt, hogy ahogy megkezdődött volna a vita az ENSZ-ben, a radikálisabb Harmadik Világ országai feltételezhetően nyomást gyakoroltak volna a mérsékeltebbekre egy egységes, valószínűleg kompromisszummentes álláspont elfogadására. Ezen okok miatt a kezdeményezés esélyeit kezdetben negatívan ítélték meg: „vizsgálataink eredménye összességében nem tekinthető a nyugati kezdeményezésre való ösztönzésnek”^{67, 68} Az Entebbe-incidens, amelyet a nyugatnémet kormány eredetileg nagy lehetőségnek látott az ENSZ-ben a terrorizmus elleni jogszabályok előmozdítására, végül kontraproduktívnek bizonyult. Bár rávilágított a terrorizmus kockázatára, az izraeli hadsereg reakciója széles körű globális kritikát váltott ki. Különösen az afrikai államok aggódtak, hogy ez precedenst teremthet a nyugati intervencionizmusra és így szuverenitásuk megsértésére. Mindeközben az Entebbe szolidaritási nyilatkozatokhoz vezetett az arab államok körében, így a válság inkább megkeményítette a frontokat az új terrorizmusellenes eszközökkel szemben.⁶⁹ Annak ellenére, hogy a helyzet nehezebbnek következett, mint várták, a német kormány kitartott a kezdeményezés mellett. Von Wechmar, a német ENSZ-misszió tagja, a tervezet mielőbbi elfogadását szorgalmazta, figyelembe véve a késedelmeket és az esetleges gyengítő módosításokat. Úgy vélte, el kell fogadni a fennmaradó módosításokat, amelyek nem befolyásolják a konvenció általános jellegét, különben vissza kellene vonni a határozatot, amely

⁶⁵ Blumenau (2014)

⁶⁶ Blumenau (2014)

⁶⁷ Blumenau (2014)

⁶⁸ Blumenau (2014)

⁶⁹ Blumenau (2014)

negatív hatással lett volna Németország hírnevére és hitelességére a támogató államok szemében. Hans-Dietrich Genscher külügyminiszter azonban másképp döntött, ő a keményebb álláspontot részesítette előnyben, még akkor is, ha ez diplomáciai vereséget és a kezdeményezés visszavonását jelentette. Genscher számára ugyanis egy diplomáciai kudarc még mindig jobbnak bizonyult, minthogy Németország legyen a felelős azért, hogy utat nyit radikális államok számára a terrorizmus legitimálására.⁷⁰

Németország nemzetközi szerepvállalását az utóbbi években erős kritikák érték, egyesek kiszámíthatatlannak, sőt egyenesen megbízhatatlannak nevezik az országot, különösen a válságkezelő műveletekben való részvétel tekintetében.⁷¹ Ezt a bizonytalanságot és a vezető szerep vállalására való vonakodást a német védelempolitikai gondolkodás belső ellentmondásaira vezetik vissza, mint például a stratégiai jövőkép, a NATO szerepével kapcsolatos elképzelések és a stratégiai konszenzus hiányára. Németország láthatóan nem tervezi átvenni az Egyesült Államok kezdeményező és vezető szerepét Európában.⁷²

4.2.2. Ausztria: Semlegesség és aktív részvétel az EU struktúráiban

Ausztria útja az uniós csatlakozás felé és azon belül betöltött szerepe összetett és több fázison ment keresztül. A második világháború után Ausztria kezdetben a nyugati orientáció felé mozdult el. Az 1955-ös szuverén státusz és az állandó semlegesség jogi alapon történő megalapozása után Ausztria identitása a hidegháborús Európa merev blokkosztályával szembeni létezésre épült. Bár nyugat felé fordult, az 1960-as évekre visszatért a hagyományos Kelet és Nyugat közötti híd szerepéhez, találkozási helyként és közvetítőként a szuperhatalmak között. A semlegességi státusz az ország poszt-hidegháborús történelmének ideológiai identitásának alapja lett.⁷³ Ausztria csatlakozása egy hosszú, egyenes út része volt az európai integráció felé, beleértve az OEEC-tagságot, az EFTA-tagságot és az EG-vel kötött szabadkereskedelmi megállapodást is. Ezt a nézetet a kormány is támogatta az 1989-es jelentkezés és az 1994-es népszavazási kampány során, hogy növelje a közvélemény támogatását.⁷⁴ Mások viszont kritizálják ezt a „folytonosság elméletét”, rámutatva az EG/EU és az EFTA közötti minőségi különbségekre (közös politikák, minősített többségi szavazás, politikai integrációs célok szemben az EFTA kormányközi együttműködésével, amely főként kereskedelmi érdekeket szolgált).⁷⁵ Az 1960-as évektől az EFTA-tagság másodlagos

⁷⁰ Blumenau (2014)

⁷¹ Csiki (2013).

⁷² Csiki (2013)

⁷³ Bishoff & Pelinka (2017)

⁷⁴ Bishoff & Pelinka (2017)

⁷⁵ Bishoff & Pelinka (2017)

funkciókat is kapott, például a szoros politikai társulás elkerülését Nyugat-Németországgal vagy általában a Nyugattal, ezzel támogatva az osztrák nemzetépítés folyamatát. Ausztria a semlegességet külpolitikai gondolkodásának és cselekvésének középpontjába állította.

Az EU-tagsági kérelem hivatalosan 1989. július 17-én került benyújtásra. Ezt megelőzően az osztrák érdekképviseltek (Osztrák Iparosok Szövetsége, ÖVP, a tartományi kormányzók, a szociális partnerek intézményei) támogatták a teljes EG-tagságot. Az SPÖ a kancellár, Franz Vranitzky befolyására változtatott álláspontján. A csatlakozási tárgyalások 1993. február elsején kezdődtek és 1994. március 30-án fejeződtek be.⁷⁶ Az EU-csatlakozásról népszavazást kellett tartani, mivel a tagság alapvetően érintett központi alkotmányos elveket, mint a demokratikus és föderális elv, ami az alkotmány „teljes módosítását” (Gesamtänderung)⁷⁷ jelentette, a népszavazásra 1994. június 12-én került sor. A kormánykoalíció politikusai a kampányban főként pragmatikus gazdasági előnyökre, többek között az export védelmére, a külföldi befektetésekre, valamint az alacsonyabb fogyasztói árakra hívták fel a figyelmet.⁷⁸ A tagságot ellenzők, vagyis az FPO, a Zöldek, a Kommunista Párt, illetve egyes érdekképviseltek heterogén csoportot alkottak. A népszavazáson a részvétel 82,4% volt és a szavazók 66,6%-a támogatta a csatlakozást, így Ausztria 1995. január 1-jén csatlakozott az Európai Unióhoz Svédország és Finnország társaságában.⁷⁹

Ausztria EU-n belüli politikai prioritásai között szerepel a szándék, hogy „európai magországgá” váljon és része legyen az integrációs magnak, különösen a monetáris unió tekintetében. Ausztria szorgalmazta a keleti bővítést, biztonsági előnyt remélve, de a költségvetési és belpolitikai válság miatt a lelkesedés alábbhagyott. A monetáris unióhoz való csatlakozás is prioritás volt, jó kiindulási feltételekkel, de jelentős költségvetési reformokra volt szükség a konvergencia kritériumok teljesítéséhez.

A Salzburg Forum egy regionális együttműködési kezdeményezés, amely 2000-ben jött létre. Eredetileg Ausztriából, a Cseh Köztársaságból, Magyarországból, Lengyelországból, Szlovákiából és Szlovéniából állt, amelyek akkoriban EU tagjelölt országok voltak. Románia és Bulgária 2006-ban csatlakoztak, Horvátország pedig 2012-ben vált teljes jogú taggá, miután 2006 óta megfigyelőként volt jelen. A Salzburg Forum céljai középpontjában a regionális együttműködés áll, olyan belső biztonsági kérdésekben, mint a határvédelem, a rendőrségi együttműködés és a menekültügy. Fontos célkitűzései közé tartozik továbbá a közös

⁷⁶ Breuss (2003)

⁷⁷ Breuss (2003)

⁷⁸ Bishoff & Pelinka (2017)

⁷⁹ Höll (2003)

külpolitikai stratégia megvalósítása is a Nyugat-Balkán vonatkoztatásában. A Forum nyíltan kijelenti, hogy célja befolyásolni az EU politikáját, és a közös funkciói között tarja számon az „együttműködést és a lobbizást az EU-n belül”. Bár nagyrészt informális kezdeményezésről van szó, mégis kialakultak bizonyos elvek az évek során. Például az igazságügyi- és belügyminiszterek félévente találkoznak, ad hoc jellegű találkozókat szerveznek az EU Bel-és Igazságügyi Tanács ülések margóján, valamint az Európai Bizottság és a releváns EU-ügynökségek (mint például a FRONTEX, az Europol, az EASO és az ICMPD) képviselői rutinszerűen meghívást kapnak a kiterjedt megbeszélésekre. Továbbá az elnökséget félévente rotációs alapon töltik be a tagok, ábécésorrendben. Rutin gyakorlatok alakultak ki a konzultációra és a politikai koordinációra is az uniós szintű megbeszélések előkészítése során. Létrehoztak egy weboldalt is, ahol nyilvános jegyzékeket vezetnek a következtetéseikről és a döntéseikről. Megállapodtak egy Közép-Európai Operatív Hálózat (CEON) kifejlesztésében is, amely közös rendőr központokat, határmenti közös járőrözést és összekötő tisztek cseréjét foglalja magában.⁸⁰ Patrick Müller kétféleképpen vizsgálja a Forum hatását az európaizációra, a Vertikális Európaizáció, illetve a Horizontális Európaizáció szempontjából. A Vertikális Európaizáció vizsgálatában a Forum platformként szolgálhat a közös álláspontok koordinálására és az uniós politikák befolyásolására. A tagállamok előre egyeztetethetnek közös álláspontokat az uniós tárgyalások előtt és összefoghatják erejüket és erőforrásaikat a tárgyalási eredmények befolyásolása érdekében. A Lisszaboni Szerződés megerősítette a Forum formális kapacitását a politikai feltöltésre, lehetővé téve a tagállamok negyedének, hogy kezdeményezéseket terjesszenek elő. A Forum tagjai a Bel-és Igazságügyi Tanácsban összesen 96 szavazattal rendelkeznek, ami hatással lehet az EU döntéseire, a minősített többségi szavazás rendszerében. A Forumnak sikerült hatást gyakorolni többek között az EU 2010-es Belső Biztonsági Stratégiájának fejlődése ügyében, a schengeni térséget érintő kivételes körülményekre adott válaszmechanizmus létrehozására 2012-ben, valamint az EU 2015-ös Bel-és Igazságügyi Tanácsának irányelveiről szóló vitákban is. A Horizontális Európaizáció szerint a Forum megkönnyítheti a tagállamok közötti tapasztalatcserét és a tanulságok megosztását, amely gyakran túlmutat az egyes multilaterális kezdeményezések határain. Létrehoztak egy „biztonsági partnerséget”, amely magában foglalja a regionális rendőrségi együttműködést, a határvédelemmel kapcsolatos regionális együttműködést, az emberkereskedelem elleni küzdelmet, a menekültügyet, valamint a véleménycserét konkrét uniós ügyekben. Ez a horizontális együttműködés teret teremt olyan intézkedések kidolgozására és tesztelésére,

⁸⁰ Müller (2016)

amelyeket később az összes tagállamra ki lehet terjeszteni. A Forum emellett igyekezett elmélyíteni az intézményi kooperációt más regionális, illetve multilaterális koalíciós struktúrákkal az EU-n belül, mint például a G-6-tal vagy a Visegrádi Együttműködéssel.

Összességében, bár a Forum célja az EU politikájának befolyásolása, Ausztria kihívásnak találta nemzeti preferenciáinak érvényesítését ezen a kereten keresztül. A Bel-és Igazságügyi Tanács területén a Salzburg Forum más multilaterális szerveződésekkel verseng befolyásért, a szerveződések közül különösen kiemelkedő szerepet játszik a G-6, amely befolyásosabb uniós országokat tömörít. A Visegrádi Négyek, amely részben átfedésben van a Salzburg Forum tagjait illetően, alternatív regionális keretet biztosít az uniós politikák szabályozására. Előfordul azonban, hogy a visegrádi tagok inkább a V4 keretein belül cselekednek, mint a Salzburg Forumban. Számít a tagok preferenciáinak összhangja is, mivel a Salzburg Forum nagyrészt a közös érdekeken alapul, így csak akkor lehet hasznos eszköz az uniós szintű ráhatás gyakorlásához, ha a tagok érdekei egybeesnek. Ausztria partnerei gyakran politikai, kulturális és történelmi szempontból közelebb állnak egymáshoz, mint Ausztriához, ami kihívást jelenthet Ausztria regionális ambíciói számára. Ahhoz, hogy az uniós szintű döntéshozatalt befolyásolja a Salzburg Forum, a csoporton kívüli szövetségek kialakítása is szükséges. Ami Ausztria szerepét illeti, az ország aktív résztvevője a Salzburg Forumnak, valamint a legfontosabb regionális együttműködési kezdeményezésnek tekinti belső biztonsági politikája szempontjából, amely nem meglepő, hisz Ausztria volt a Forum kezdeményezője 2000-ben. Ausztria biztonsági stratégiája is kiemeli a Forum szerepét, mint az „Ausztria és Közép-Európa érdekeinek védelme” kulcsfontosságú elemét.⁸¹

4.2.3. Svájc: Semlegesség újragondolása a nyomás alatt

Az Európai Unió és Svájc kapcsolata kétoldalú megállapodások sorozatán nyugszik. Ezeken a megállapodásokon keresztül exportálják az uniós jogot, azonban a jogszabályok homogén alkalmazása korlátozott, csak azokon a területeken valósul meg, ahol ezt a szektorspecifikus megállapodások kifejezetten előírják.⁸² Általánosságban ezeket a megállapodásokat standard nemzetközi egyezményként értelmezik, a Bécsi Szerződések Jogáról szóló Egyezménynek megfelelően.⁸³ A jelenlegi rendszert Svájc EU belső piacán való részvételével kapcsolatban „szeszélyes rezsimnek” is nevezik.⁸⁴

⁸¹ Müller (2016)

⁸² Maresceau (2023)

⁸³ Maresceau (2023)

⁸⁴ Maresceau (2023)

Az EU szempontjából a szoros szomszédokkal való különleges kapcsolat fenntartásához négy lényeges elem szükséges: a svájci jog dinamikus hozzáigazítása az uniós belső piaci jogszabályokhoz, a „szintkülönbségek kiküszöbölése” az állami támogatások terén, egy vitarendezési mechanizmus létrehozása, amely biztosítja, hogy a viták ne húzódhassanak a végtelenségig megfelelő rendezés nélkül, és végül egy olyan mechanizmus, amely biztosítja, hogy Svájc pénzügyileg hozzájáruljon az EU kohéziós politikájához. Svájc a szektorspecifikus megközelítés miatt nem rendelkezik olyan kiterjedt hozzáféréssel a belső piachoz, mint az EGT-EFTA államok, de jelentősen profitál belőle. Az EU „szintkülönbségek kiküszöbölése” koncepciója magában foglalja, hogy privilegizált piaci hozzáférés ára a szabályozási folyamatoknak és módszereknek („regulatory input”) való alávetettség, még ha azok a szabályozási eredmények („regulatory output”) szempontjából irrelevánsak is lehetnek. A dinamikus jogátvétel uniós követelmény, bár felmerült a gyanú, hogy a svájci Szövetségi Tanács soha nem fogadta el igazán ezt az elvet, szuverenitási megfontolások miatt. Ehelyett „autonóm hozzáigazításról” beszélhetünk, ami látható például a COVID-igazolvány rendszerek illesztésénél. A kapcsolat intézményi keretének megerősítésére irányuló, több mint egy évtizede tartó erőfeszítések csúcspontja az Intézményi Megállapodások tárgyalása volt. A tárgyalásokat azonban a Szövetségi Tanács formálisan megszakította 2021. május 26-án, ami megtörte a jelenlegi kétoldalú kapcsolat jogi alapjait. A döntés okai összetettek voltak, beleértve belföldi aggályokat. A Szövetségi Tanács maga is elismerte, hogy az Intézményi Megállapodások nélkül romlani fog a helyzet, mivel a meglévő megállapodások nem frissíthetőek, csökkenhet Svájc versenyképessége, nőhet a jogi bizonytalanság, ami akár Svájc üzleti helyszíneként való vonzerejét is mérsékelheti, valamint lassíthatja a befektetéseket is.

A kétoldalú megállapodások kiterjednek olyan fontos területekre is, mint a személyek szabad mozgása. Az ehhez kapcsolódó megállapodás (AFMP) bizonyos esetekben kiterjeszti a „tagállamok” fogalmát Svájcra, mint például a szociális biztonsági koordináció terén. Azonban a letelepedés joga eltérően értelmezhető Svájc és az EU belső piacán belül, bizonyos korlátozásokkal Svájc esetében.⁸⁵ Felmerültek aggályok a bér- és szociális dömpinggel kapcsolatban, különösen a kiküldött munkavállalók ügyében az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata fényében, ami a svájci szakszervezetek szerint gyengíthetné a svájci munkavállalók védelmét.⁸⁶

Svájc és az EU ugyan együttműködik, de nem minden területen integráltan. A közös kül-és biztonságpolitika terén az együttműködés eseti és szektorspecifikus, korlátozott hatókörű és

⁸⁵ Maresceau (2023)

⁸⁶ Church (2011)

intézményi szempontból kevésbé strukturált.⁸⁷ Svájc hivatalosan nem igazodik szisztematikusan az EU korlátozó intézkedéseire, mint egyes más EFTA-államok, de a gyakorlatban autonóm módon követi azokat eseti alapon, például a Fehéroroszország és Oroszország ellen bevezetett szankciók esetében. Azt is kihangsúlyozta, hogy autonóm módon dönt a szankciós csomagok átvételéről.⁸⁸

A kohéziós hozzájárulás az EU bővítéséhez is fontos eleme a kapcsolatnak. Megfigyelhető, hogy Svájc lényegesen kevesebbet fizet a kohéziós hozzájárulás keretében, mint például az EGT- és EFTA tag Norvégia, amit az EU elfogadott a szektorspecifikus megközelítés miatt, amely kevésbé kiterjedt belső piaci hozzáférést biztosít Svájcnak.⁸⁹

Összességében Svájc és az EU kapcsolata egy komplex, kihívásokkal teli, folyamatosan fejlődő viszony, amelyet a pragmatizmus és a szuverenitási aggályok, valamint a belső piaci hozzáférés gazdasági előnyei közötti feszültség jellemeznek.

4.2.4. Koordináció vagy különutak?

A három ország közötti koordináció mértéke változó. Németország és Ausztria között szorosabb az együttműködés az EU keretein belül, míg Svájc gyakran különutas politikát folytat, bár egyes területeken – például az egészségügyben és a humanitárius segítségnyújtásban – együttműködik az EU-val és az ENSZ-szel. A közös nyelv és kulturális háttér ellenére a külpolitikai irányvonalak jelentősen eltérnek, ami a multilaterális kapcsolatokban is megmutatkozik. Míg Németország aktívan alakítja az EU és az ENSZ politikáit, Ausztria semlegessége mellett is elkötelezett az uniós integráció mellett. Svájc pedig hagyományos semlegességét újragondolva keresi helyét a nemzetközi közösségben. E különbségek ellenére is mindhárom ország fontos szereplője a multilaterális együttműködésnek és mind hozzájárulnak a nemzetközi stabilitás és béke fenntartásához.

5. KULTURÁLIS KÜLÖNBSÉGEK ÉS HASONLÓSÁGOK

5.1. Nyelvi és nyelvjárási különbségek

(A német nyelvterület három fő országában – Németországban, Ausztriában és Svájcban – a Hochdeutsch, azaz a standard német nyelv a hivatalos és írott kommunikáció alapja. Ugyanakkor mindhárom országban élő és virágzó dialektusok léteznek, amelyek jelentős regionális különbségeket mutatnak.)

A német nyelv pluricentrikus nyelvként ismert, azaz több nemzeti standard változattal rendelkezik. Hivatalos státusszal bír nemzeti szinten Németországban, Ausztriában, Svájcban,

⁸⁷ Maresceau (2023)

⁸⁸ Maresceau (2023)

⁸⁹ Maresceau (2023)

Liechtensteinben és Luxemburgban. Azonban csak Németország, Ausztria és Svájc rendelkezik kétségtelenül saját standard német változattal.⁹⁰

Németország (az újraegyesítés előtt az Német Szövetségi Köztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság) számszerűen messze a legerősebb német nyelvű ország volt. A nyugati és keleti blokk gazdasági óriásai voltak. A volt kelet-és nyugatnémetek nyelvi attitűd alapján felismerhetik egymást. Vannak lexikai különbségek is, például a sült csirke szó nyugatnémetül „Brathähnchen”, míg keletnémetül „Broiler”. Az NDK az újraegyesítés előtt teljes endonormativitással (belső nyelvi normaképzéssel) rendelkezett.⁹¹

Ausztriában 7,5 millióan használják a nyelvet. Közép-Európa régi központjaként Ausztria kulturális kapcsolatokat tartott fent a szomszédos, újonnan függetlenné vált nem német nyelvű nemzetekkel. Miután 1955-ben másodjára is független köztársasággá vált, magasan iparosodott jóléti állammá fejlődött és gazdasági jólétéből (alacsony munkanélküliség, viszonylag alacsony infláció) új nemzeti öntudatot merített. Ausztriának saját standard változata és normái vannak, az osztrák standard német regionálisan változik, akárcsak Németországban. Vorarlbergben a leggyengébb az osztrák befolyás, ugyanis a tartomány nyelvileg és kulturálisan is sok közös vonással rendelkezik a szomszédos Svájc területeivel. Az osztrák standard német jelentős elterjedtséggel bír a szomszédos közép-európai országokban, mint például Magyarországon, Szlovéniában és Szlovákiában is, ami részben a rokon szókincsnek köszönhető. Például a magyar kifli szó az osztrák német „Kipferl” szó megfelelője. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy az osztrák standard bizonyos területeken fokozatosan átveszi a német standard normáit.⁹² Ausztriában sosem volt olyan erőteljes a purizmus (nyelvi tisztaságra törekvés), mint Németországban, éppen ezért az osztrák standard német szókincs jelentős mértékben köszönhető az Osztrák-Magyar Monarchia területén beszélt környező nyelveknek.⁹³

Néhányan alacsonyabb rendűnek tartják az osztrák standard németet a németországi standard németnél, valószínűleg azért, mert az észak-németek gyakran nem értik azt, illetve nem azt tartják standardnak.⁹⁴ Az osztrák akadémiai kommunikációban specifikus jellemzők közé tartozik az akadémiai és munkahelyi címek különleges használata és a belső többnyelvűség, Például a feleségre gyakran használták a férj titulását (pl. Frau Professor), azonban ez a gyakorlat ma már nem él. Az osztrák bürokrácia gyakori kliséje a „Titelhuberei”, azaz a

⁹⁰ Ammon (1991)

⁹¹ Clyne (1991)

⁹² Clyne (1995)

⁹³ Clyne (1995)

⁹⁴ Clyne (1995)

titulusok használatának szenvedélye. A hivatalos levelekben is megjelennek különleges udvariassági formák (pl. Hochachtungsvoll – tiszteletteljesen) az osztrák németben, míg Németországban ezek archaikusnak számítanak és szociális távolságot teremtenek. Egy tanulmány eredményei megerősítették azt a tendenciát, miszerint Németországhoz képest gyakrabban használják Ausztriában mind a titulust, mind a keresztnévet, ez nem véletlen, hiszen az osztrák németben több akadémiai cím létezik, mint Németországban. Így a formális-informális megszólítási formák skálája Ausztriában sokkal szélesebb, mint Németországban, és a titulus elhagyása egy személy megszólításakor akár a tiszteletlenség jele is lehet.⁹⁵

Svájc klasszikus példája a többnyelvű társadalmaknak, az országban ugyanis négy nemzeti nyelv (német, francia, olasz, retoromán) és három hivatalos nyelv (német, francia, olasz) létezik. A megközelítőleg 9 millió lakosú országban a lakosság közel kétharmada beszéli a németet anyanyelvként. A svájci nyelvpolitika két fő pillére a nyelvi szabadság - amely lehetővé teszi, hogy mindenki szabadon használja anyanyelvét -, illetve a territorialitás elve. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a hivatalos és a magánszemélyek közötti kommunikáció azon a nyelven zajlik, amely az adott területen elterjedtebb. A svájci nyelvi határok egyértelműen elkülönülnek és az ország nagy részén területi egynyelvűség tapasztalható, leszámítva a hivatalosan két- vagy háromnyelvű kantonokat. Bár a köztudatban az él, hogy a svájciak sok nyelven beszélnek, 1995-ben csupán a lakosság 6,2%-a vallotta magát két-vagy többnyelvűnek, főleg a nem német nyelvterületeken. Az, hogy sok svájci képes több nyelven is kommunikálni, részben az iskolai nyelvoktatás hatékonyságának köszönhető.

Svájcban a német nyelvterületek nyelvi helyzetét a diglosszia jellemzi, bár ennek jellege vitatott. A nyelvészek többsége a svájci németet (az alemann nyelvjárások összességét) nem tekinti külön nyelvnek, mivel az csak helyi és regionális változatokban él, azonban ezen nyelvjárások felett áll a svájci standard német. Fontos különbséget tenni a svájci standard német és a svájci német dialektusok között. A svájci standard német a német nyelv egyik nemzeti változata (akárcsak az osztrák vagy a németországi standard német). Ez egy szabványosított, kidolgozott, szupraregionális változat, amelyet írásban és az oktatásban is használnak. Ezzel szemben, ahogy azt már említettem, a svájci német dialektusok még nem érték el a kidolgozott nyelv szintjét, mivel nincs szabványosított helyesírásuk, se kodifikált nyelvtani rendszerük. Mivel már nyelvi és funkcionális szempontból elérték azt a szintet, hogy olyan területeken használják őket, ahol alapvetően a svájci standard németet használják, ezért Heinz Kloss terminológiája szerint ezek a nyelvjárások inkább tekinthetők kidolgozott dialektusoknak

⁹⁵ Muhr (2020)

(Ausbaudialekt), mint önálló nyelvnek. A hagyományos diglosszia felfogás szerint a svájci standard német és a svájci nyelvjárások funkcionális diglossziában élnek, ami azt jelenti, hogy használatuk és funkciójuk szerint elkülönülnek. A svájci standard német volt használatos a közép-és felsőfokú oktatásban, az istentiszteleteken, a katonaságban, a parlamenti felszólalásokban, a törvényhozásban, a tévé-és rádióhírekben, valamint az újságokban, tehát a hivatalos platformokon. A dialektusok pedig a hétköznapi beszélgetésekben, néhány televízió-és rádióműsorban, valamint a népi és gyermekirodalomban, tehát a kevésbé kötött közegekben. Azonban ez az éles elkülönülés mára kevésbé jellemző, a nyelvjárások egyre inkább törnek előre, manapság már akár bírói tárgyalásokon is használják őket, a nagyvárosi tévécsatornák pedig kizárólag a helyi nyelvjárást alkalmazzák. A nyelvjárások növekvő használatának több oka is van, egyrészt a svájci német anyanyelvűek nem mindig beszélik szívesen a standard németet, mert ezt az iskolai oktatáshoz kötik, másrészt pedig a svájci identitásuk domináns részének tekintik a dialektust. A lakosságban felmerült az önálló svájci nemzeti nyelv gondolata is, amely néhány elképzelés szerint a már meglévő dialektusok keverékéből tevődne össze, mások szerint egy konkrét dialektust emelhetnének nemzeti szintre, például a zürichit, amelyet a legnagyobb számban beszélnek az országban, ugyanakkor ez a zürichi hegemonia erősödését is magával hozhatná. Összegezvén tehát, Svájc nyelvi helyzete a többnyelvűség és a területi egynyelvűség sajátos egyensúlyán nyugszik, ahol a hivatalos és a nemzeti nyelvek intézményes együttélése mellett a német nyelvterületeken kialakult diglosszia különösen figyelemreméltó. A svájci német dialektusok egyre szélesebb körű használata nemcsak nyelvi, hanem identitásbeli jelentőséggel is bír és egyes elképzelések szerint akár egy önálló svájci nemzeti nyelv kialakulásához is vezethet a jövőben.⁹⁶

Összességében tehát, a fentiekből megállapítható, hogy Ausztriának és Svájcnak is megvannak a standard német nyelvváltozatai és normái, amelyek fonológia, lexikon, morfológia és szintaxis tekintetében is eltérnek a németországi standard német nyelvtől. A nyelvi és nyelvjárásbeli különbségek gyakran kommunikációs nehézséget okozhatnak a német nyelvű országok között. Például egy németországi beszélő számára nehézséget jelenhet megérteni a svájci vagy osztrák dialektust. Ezen kívül a kulturális különbségek is befolyásolják a kommunikációt, Svájcban inkább a közvetett kommunikáció jellemző, ahol a mondanivalót gyakran finoman, utalásokkal fejezik ki, míg Németországban a közvetlenebb stílus a megszokott. Az ilyen különbségek félreértésekhez vezethetnek, különösen üzleti vagy diplomáciai kapcsolatokban, ahol a pontos és egyértelmű kommunikáció elengedhetetlen. Ezért

⁹⁶ Hoffmann (2006)

fontos, hogy a különböző német nyelvterületű országok közötti kapcsolatok résztvevői tisztában legyenek a nyelvi és kulturális sajátosságokkal és megfelelően alkalmazkodjanak hozzájuk.

5.2. KULTURÁLIS ÉRTÉKEK, ÜNNEPEK ÉS HAGYOMÁNYOK

Ez a fejezet a svájci, osztrák és német kulturális értékek, ünnepek és hagyományok sajátosságait vizsgálja, különös tekintettel a munkához, államhoz és szabadsághoz való hozzáállásukat tekintve.

Svájc kulturális identitását a kantonális autonómia és a földrajzi sokszínűség határozza meg. Az országban számos kantonális ünnep létezik, amelyek a helyi közösségek történelméhez és hagyományaihoz kapcsolódnak.

Minden év január 2-án tartják a Berchtold napot, nemcsak Svájcban, hanem Liechtensteinben és Elzászban is. Számos elmélet létezik az ünnep eredetével kapcsolatban. Egyesek szerint a „berchtold” egy régi alemann szó, ami annyit tesz, mint „koldulva járkalni élelemért”, utalva a hideg, éhezős téli napokra. Mások szerint az ünnep Bern város alapításáról emlékezik meg, ami V. Berchtold herceg nevéhez fűződik. A legvalószínűbb magyarázat szerint azonban a „berchtold” szó a régi felsőnémet megfelelője az „Epiphania”, azaz vízkereszt kifejezésnek. Ez az elmélet megmagyarázza, miért tolódott Berchtold napjának ünneplése a svájci reformáció utánra, mivel a protestánsok nem kedvelték a vízkereszt ünneplését. A dátum módosítása egyfajta „kompenzáció” volt egy „elveszett” ünnepért.

A Köztársaság Napja kizárólag Neuchâtel kantonra jellemző, minden év március 1-jén tartják. Neuchâtel volt az egyetlen kanton Svájcban, amelynek király volt az államfője, míg a többi kanton köztársaság volt. 1848. március 1-jén a forradalom megdöntötte a monarchiát Neuchâtel-ben, ezáltal a kanton köztársasággá vált és jobban beilleszkedett a Svájci Konföderáció többi államához.

Glarus kantonban minden év áprilisának első csütörtökén ünneplik a Näfelser Fahrt-ot. Ez az ünnep egy nagy győzelemre emlékezik, amelyet a kanton és általánosságban a Svájci Konföderáció aratott a Habsburg betolakodókkal szemben 1388-ban, ez a nyereség Glarus szabadságát eredményezte. A glariusak 1388 áprilisában elzarándokoltak a csata helyszínére, amelyet Näfelser Fahrt-nak, azaz „Näfels-be való utazásnak” neveztek, ezt a zarándoklatot tartják azóta is minden évben.

A Jura függetlenségi nap minden évben június 23-án kerül megrendezésre Jura kantonban. A Bern kantontól való elszakadást ünnepli, amely 1974-ben Svájc legújabb kantonjának megalakulásához vezetett.

Svájc nemzeti ünnepe általában augusztus elsejére esik, ugyanis 1291-ben augusztus elsején vagy az azt környékező napokban jött létre a Szövetségi Charta, amikor három alpesi kanton szövetséget kötött. A svájci nemzeti ünnep azon kevés nemzeti ünnepek egyike, amely világszerte több más nemzetben is ünneplést vált ki, például New York City-ben. Azonban Svájcban inkább a különböző közösségekben zajlik az ünneplés, mintsem a fővárosban, Genfben. Hasonlóan az Egyesült Államok július negyedikei ünnepléséhez, itt is jellemzőek a családi piknikek és grillezések, továbbá a papírlámpás felvonulások és a svájci zászlók kifüggesztése is jellegzetes motívumai a napnak.

Ausztriában a hagyományok és népszokások ápolása szorosan összefonódik a közösségi élet fenntartásával. A farsangi

Németországban a kulturális ünnepek és hagyományok a regionális identitás és a nemzeti egység kettősségét tükrözik. A Karneval, különösen Kölnben, Düsseldorfban és Mainzban, a helyi közösségek összetartozását erősíti. Az Oktoberfest Münchenben a bajor kultúra és vendégszeretet szimbóluma. A munkához való hozzáállásban a németek a strukturáltságot és a hatékonyságot értékelik. A Tag der Deutschen Einheit, azaz a Német Egység Napja, a nemzeti összetartozás és a történelmi múlt iránti tisztelet kifejezése.⁹⁷

A három ország kulturális értékei és hagyományai a történelmi múlt, a földrajzi adottságok és a társadalmi struktúrák sajátosságát tükrözik. Míg Svájcban a kantonális sokszínűség és a földhöz kötött hagyományok dominálnak, Ausztriában a közösségi ünnepek és a hagyományörzés, Németországban pedig a regionális identitás és a nemzeti egység hangsúlyos. Ezek a különbségek a munkához, az államhoz és a szabadsághoz való hozzáállásban is megmutatkoznak, formálva az egyes országok társadalmi és kulturális dinamikáját.

5.3. MÉDIA ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

5.3.1. Médiafogyasztási szokások és közszolgálati médiumok szerepe

A német nyelvű országokban a médiafogyasztás magas szintű, azonban az egyes országok között jelentős különbségek figyelhetők meg.

A XX. század első évtizedeiben, különösen 1890 után, a nyomtatott sajtó valódi „tömegmédiává” vált Németországban. Ebben az időszakban az újságolvasás terjedése összefüggött a Bildungsbürgertum (művelt középosztály) hanyatlásával és a fogyasztásorientált társadalom fejlődésével. Az újságok és magazinok egyre több hirdetést tartalmaztak, ami hozzájárult mind az újságok, mind a hirdetett termékek növekvő fogyasztásához, valamint magát a fogyasztást, mint új életstílust népszerűsítette. Az olvasás a „szemen keresztül

⁹⁷ Papp (2024)

fogyasztás” egyik formájává vált, az újságok vagy illusztrált magazinok lapozgatása nem nagyon különbözött az kirakatnézegetéstől, amely jelentős szerepet játszott abban, hogy a fogyasztás céltudatos tevékenységből öncélúvá váljon. Az újságok maradtak a legszélesebb körben elterjedt és legintenzívebben használt tömegművelődési médiumok a XX. század első harmadában is, annak ellenére, hogy a kortársak aránytalanul nagy figyelmet fordítottak a rádióra és a filmre. A weimari években a berlini bulvársajtó társadalmilag és politikailag is megosztó szerepet játszott. Távol álltak attól, hogy egy egységesítő „tömegkultúra” eszközei legyenek, a tabloidok egy rendkívül konfliktusos politikai táj konstitutív elemei voltak és erősen fragmentált kommunikációs hálózatokat képviseltek.

A hidegháború alatt a Német Demokratikus Köztársaságban a médiahasználókat, a gyártókat és a médiatermékek monopolista megbízóját és cenzorát, a Német Szocialista Egységpártot egyaránt a nyugat kötötte le. Akár a politikai indoktrinációtól mentes, jó szórakozás mércéjeként, akár az esztétikai és technikai innováció forrásaként, akár ideológiai ellenfélként és „ötödik oszlopként” szolgált a rendszer saját uralmi szféráján belül, hosszú távon a nyugati fogyasztói és mediakultúra volt az, amelyből a szocialista projekt sikerének kritériumait végső soron levezették. Az NDK-ban, bár a médiahasználatot alapvetően információ- és szórakozásforrásként használták, a gondolatkontroll és magatartás-manipuláció eszközeként való hatékony használatuk nagyrészt az individualista orientációk és preferenciák fennmaradása miatt meghiúsult. Hosszú távon a fogyasztói kultúra területén a „világszínvonalú standard” (Weltniveau) tartása a kommunista rendszerek mentális és ideológiai szubverziójának egyik elsődleges tényezőjeként bizonyult. Az NDK-ban hivatalos álláspont volt a ponyvairodalom, mint a nyugati kapitalizmus jelenségének elítélése. Különösen a berlini fal megépítése előtt (1961), a nyitott határ Berlinben lehetővé tette a fiatalok számára, hogy nagy mennyiségű ponyvát vásároljanak Nyugat-Berlinben és importálják azt az NDK-ba. A Kommunista Párt Társadalomtudományi Intézete azonban számos áltudományos tanulmányt támogatott, amelyek a ponyvairodalmat a nyugati kulturális rossz közérzet részeként definiálták.⁹⁸

A média Ausztriában összetett és dinamikus szerepet tölt be, amelyet történelmi események, jogszabályi változások, gazdasági tényezők és a digitális átalakulás formáltak.

Az etnikai média fejlődése Ausztriában öt fő kritikus fordulponthoz köthető 1918-tól a XXI. század elejéig: az Osztrák-Magyar Monarchia végéhez (1918), a Nemzeti Szocializmus időszakához, a Dél- és Kelet-Európából érkező migrációhoz, Ausztria EU-hoz való

⁹⁸ Führer (2006)

csatlakozásához (1995) és a digitális átalakulás időszakához (a 2000-es évektől napjainkig). Az Osztrák-Magyar Monarchia vége 1918-ban és az Első Osztrák Köztársaság megalakulása alapvető változást hoztak, amely gazdasági válsággal és ideológiai, valamint politikai kiigazításokkal járt. Ez néhány régi etnikai médiatermék megszűnéséhez és újak megjelenéséhez vezetett, főként a kelet-európai bevándorló közösségek részéről. Bár kezdetben kevés információ állt rendelkezésre erről az időszakról, néhány újság fejlődése ismert, például 1919-ben jelent meg a „Bécsi Magyar Ujság” című magyar lap. A Nemzeti Szocializmus idején az ellenzéki média, beleértve az etnikai médiát is, szisztematikus elnyomás és tiltás alá került. A média a szigorú cenzúra és a sajtószabadság teljes felszámolása révén szinkronizálódott a rezsim nacionalista céljaival, ami jelentősen akadályozta az etnikai média fejlődését. Azonban ezek a kiadványok nem szűntek meg teljesen és a Nemzeti Szocialista rezsim összeomlása után, 1945-től kezdődően számos etnikai médiaforrás újra megjelent. A második világháború vége (1945) és a Második Osztrák Köztársaság megalakulása az etnikai média újjáéledéséhez vezetett, amit újabb bevándorlási hullámok is kísérték Dél- és Kelet-Európából. Bár az 1960-as és 1970-es évek migrációs hullámai önmagukban nem vezettek jelentős etnikai média megjelenéséhez vagy megszűnéséhez, ez az időszak jogszabályi szempontból volt fontos, megalapozva a későbbi fejlődést. Az 1976-os Osztrák Népcsoporttörvény (Volksgruppengesetz) hivatalosan is elismerte a horvát, szlovén, magyar, cseh, szlovák és román etnikai csoportokat hivatalos kisebbségként, különleges jogokkal és médiaterjesztési támogatással ruházva fel őket.⁹⁹

Ausztria 1995-ös EU-csatlakozása döntő hatással volt az ország kül- és európai politikájára nézve is. Az EU demokratizálódási lépései kedvező körülményeket teremtettek az etnikai média fejlődéséhez. Különösen az 1993 utáni időszak, a „Regionális Rádiótörvény” és a Szabad Rádiók Egyesületének (Verband Freier Rundfunk Österreich) megalakulása, sok új etnikai médium megjelenését eredményezte. Például megjelent a „Romano Kipo” (1991), a „Romano Centro” (1993), a „Nowyi Wenszki Journal” (1996) és a „Polonika” (1995) is. Az ORF (Österreichischer Rundfunk) regionális stúdiója 1989-ben kezdett televíziós műsorokat sugározni horvátoknak (Dobar dan Hrvati), valamint magyaroknak (Adj’Isten magyarok) is.¹⁰⁰ A digitális átalakulás a 2000-es évektől napjainkig tartó ötödik kritikus fordulópontra, amely a legtermékenyebb időszak volt az etnikai média számára. Számos etnikai média áttért online platformokra, valamint új, kizárólag digitális kiadványok is megjelentek. Például 2000-ben létrejött az „Austriapol” online platform, 2002-ben a „Servus Szia, Szdravo Del Juha” televíziós

⁹⁹ Andakulova (2024)

¹⁰⁰ Andakulova (2024)

magazin streamingje, illetve 2004-ben a „Russian Austria” online platform is. A hagyományos média is kibővítette kínálatát az etnikai kisebbségi közösségeknek szánt tartalmakkal.¹⁰¹

Ausztria médiarendszere a demokratikus korporatista modellt követi. Ezt a magas elérést mutató sajtópiac, az erős újságírói professzionalizmus és a média társadalmi intézményként való felfogása jellemzi, amelyet nem lehet kizárólag a piaci mechanizmusok működésére bízni. Azonban Ausztria kis piacmérete, egy nagy, azonos nyelvet beszélő szomszédal, a kevés újságcím, az erős regionális szereplők, a médiakoncentráció nemzeti és különösen regionális szinten, valamint a bulvársajtó felé hajlás és a magas tulajdonosi koncentráció mind befolyásolják ezeket a fejlődési folyamatokat.¹⁰² A koncentráció regionális szinten különösen magas, szinte monopolhelyzeteket mutatva számos tartományban. A gyakran csak „Krone” néven emlegetett Kronen Zeitung napilap továbbra is piacvezető két tartományban, illetve további hat tartományban második helyen áll a regionális újságok mögött.¹⁰³ A 2000-es évek közepén megjelent két ingyenes napilap, a Heute és az Österreich további bulvárosodáshoz vezetett. Bár ez statisztikailag csökkentette a koncentrációt, a valóságban azok a befolyásos szereplők kontrollálják ezeket a napilapokat, akik korábban is jelen voltak már az iparágban.¹⁰⁴ Az online média piaca jelentősen növekedett, de alárendelt maradt a hagyományos médiavállalatoknak, amelyek nyomtatott sajtó és televíziós piacokon is aktívak. Az ORF, Ausztria közszolgálati műsorszolgáltatója, toronymagasan a legnagyobb szereplő az osztrák médiapiacon, bár piaci részesedése fokozatosan, de folyamatosan csökken. 2019-ben az ORF 2 piaci részesedése 19,8% volt, míg az inkább szórakoztatás-orientált ORF 1-é 9,1%. A három legnagyobb televíziós társaság (ORF, RTL Group, ProSiebenSat1Media) összességében nemzeti szinten 64,5%-os piaci részesedéssel bírt 2019-ben.¹⁰⁵

Ausztriában a média szerepe a politikai diskurzusban és befolyásolásban is jelentős. A „bulvárdemokrácia” fogalma leírja, hogyan vezet a hirdetések stratégiai elhelyezése a kormány és a bulvármédia szimbiózisához. E felfogás szerint a sajtó, amelynek kritikusnak kellene szemlélnie a hatalmat, túlzottan imádja az aktuális vezetőket. Megfigyelhető továbbá az „üzenetkontroll” is, amely a pozitív kormányzati narratívák könnyörtelen belső fókuszú terjesztését jelenti a médiában és a közéletben. Példaként említhető Sebastian Kurz, az akkori osztrák kancellár, jelenléte a médiában, különösen a COVID-19 válság idején, ahol jelentősen meghaladta más politikusok szereplését, említését és beszédidejét a fő hírműsorokban. Így a

¹⁰¹ Andakulova (2024)

¹⁰² Grabner és Grisold (2018)

¹⁰³ Grünangerl, Trappel és Tomaz (2021)

¹⁰⁴ Grabner és Grisold (2018)

¹⁰⁵ Grünangerl, Trappel és Tomaz (2021)

kormány üzenetei az összes rendelkezésre álló csatornán keresztül terjedtek, a propagandát összehangoltan hajtották végre.¹⁰⁶

2020-ban tizenhárom fizetős napilap állt rendelkezésre az osztrák lakosság számára, ami hárommal kevesebb, mint tíz évvel korábban. Két regionális lap, a Salzburger Volkszeitung és a Neue Kärntner Tageszeitung 2014-ben gazdasági okokból megszűnt, majd ezt követően 2016-ban a nemzeti Wirtschaftsblatt is kiadta utolsó példányát. A megmaradt lapok mind reggeli napilapok, ezek közül hat nemzeti, valamint hét regionális lap. A nemzeti lapok székhelye ugyan Bécsben van, de mindegyik kínál regionális kiadásokat is, amelyek széles körben elérhetőek Ausztria-szerte. A napilapokon kívül elérhető 231 nem naponta megjelenő lap is, mind fizetős, mind ingyenes formában.¹⁰⁷

A napilapok összes cirkulációja jelentősen csökkent a 2008-2018 közötti időszakban, például a piacvezető Kronen Zeitung közel 950 000 fős olvasótáborra 793 000-re csökkent az említett évtized alatt. Az olvasószám jelentős csökkenése ellenére is, a Kronen Zeitung továbbra is domináns az osztrák nyomtatott piacon, azonban 2018-ban már csak a lakosság 27,2%-át éri el, szemben a 2008-as 41,9%-kal, valamint piaci részesedése is csökkent, 37,4%-ról 27,7%-ra.

A tulajdonosi szerkezet szempontjából az osztrák médiapiac nagyrészt megőrizte erősen koncentrált és átláthatatlan jellegét, köszönhetően az összetett tulajdonosi struktúráknak, beleértve a magánalapítványokat és a holdingcégeket is. Négy nagy magán médiacég dominálja az osztrák sajtópiacot, a Styria Media Group, a Mediaprint, a Verlagsgruppe News, valamint az AHVV Verlags GmbH. A nagy nemzeti bulvárlapok, a Kronen Zeitung és a Kurier is a Mediaprinthez tartoznak, megosztva a technikai gyártást, terjesztést és hirdetést.¹⁰⁸

Az osztrák online médiapiac a 2008 és 2018 közötti időszakban jelentősen nőtt elérés szempontjából. Azonban továbbra is alárendelt a hagyományos médiacégeknek, amelyek más médiaszektorban is aktívak, főként az újság-, magazin- és televíziópiac.¹⁰⁹

Az osztrák rádiós kínálatot elsősorban a regionális és helyi csatornák sokszínűsége határozza meg. A közszolgálati fő program, az Ö3 vezeti a piacot 33%-os részesedéssel, amely a lakosság 33,7%-át érte el. A három legnagyobb rádiócsatorna aggregált piaci részesedése 75% volt, a három legnagyobb társaságé pedig 86%. 2019-ben tizennégy nem kereskedelmi rádió projekt működött az országban, mindegyik specifikus régiókra korlátozva, a legnagyobbak Bécsben (Orange 94.0), Klagenfurtban (Radio Agora) és Graz-ban (Radio Helsinki) üzemelnek. Ezek a

¹⁰⁶ Wodak (2022)

¹⁰⁷ Grünangerl, Trappel és Tomaz (2021)

¹⁰⁸ Grünangerl, Trappel és Tomaz (2021)

¹⁰⁹ Grünangerl, Trappel és Tomaz (2021)

közösségi alapú rádiók többek között kisebbségi kérdésekkel is foglalkoznak, valamint hátrányos helyzetű emberekre is fókuszálnak.¹¹⁰

Összefoglalva, a média Ausztriában létfontosságú szerepet tölt be a tájékoztatásban és a társadalmi integrációban, különösen az etnikai közösségek esetében, amelyeknek történelmi küzdelmei vezettek saját platformjaik kialakulásához és elismerésükhöz. Ugyanakkor az osztrák médiát a nagyfokú koncentráció jellemzi nemzeti és még inkább regionális szinten, bizonyos szereplők dominanciájával. A digitális átalakulás új lehetőségeket teremtett, de a hagyományos médiavállalatok továbbra is befolyásosak maradtak az online térben is. A politika és a média közötti kapcsolat, különösen a bulvársajtó és a hirdetések révén, valamint az üzenetkontroll gyakorlata, komoly kérdéseket vet fel a média függetlenségével és a pluralizmus veszélyeztetettségével kapcsolatban.

A svájci médiában a szabályozási intézkedések célja az integráció, beleértve a nemzeti kohéziót, a nyelvi régiók egyenlő kezelését, az őshonos kisebbségek védelmét és a migránsok kulturális beilleszkedését.

A közszolgálati műsorszolgáltató, az SRG (Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft), egy nemzeti szinten intézményesített szervezetként működik, amelynek elsődleges célja a közös identitás erősítése és a társadalmi integráció előmozdítása. Belső szervezeti felépítése figyelembe veszi Svájc nyelvi régióinak sajátos igényeit, minden hivatalos nyelven három rádió- és két televízióállomást kell létesíteniük. Ezen kívül a szervezetnek belül működnie kell egy regionális társaságnak és egy ahhoz kapcsolódó vállalati egységnek, amely kifejezetten a rétoromán nyelvű lakosság számára biztosít rádiós és televíziós műsorokat, amellyel hozzájárulnak a rétoromán nyelv és kultúra megőrzéséhez és előmozdításához. Az SRG négy egyenrangú regionális társaságból áll, ezek működtetik azokat a vállalati egységeket, amelyek felelősek a rádió- és televízióadásért az adott nyelvi térségekben. Az SRG integrációs megbízással is rendelkezik, feladata előmozdítani a társadalmi megértést, a kohéziót és a kulturális cserét. A nemzeti összetartozás e megbízással szerves részét képezi.

A svájci médiában általános normaként érvényesül a megkülönböztetésmentesség elve, amelyet minden médiumra vonatkozóan a Svájci Sajtótanács külön irányelvben rögzített. A migráns háttérű kisebbségek médiabeli ábrázolásával kapcsolatban végzett tartomelemzések eredményei arra utalnak, hogy a média hozzájárulhat az integráció elősegítéséhez. Ugyanakkor a kutatások szerint a reprezentáció gyakran semleges vagy negatív és sokak véleménye szerint egy pozitívabb médiaábrázolás tovább erősítené az integrációs folyamatot. A vizsgált híradások

¹¹⁰ Grünangerl, Trappel és Tomaz (2021)

alapján a migrációs háttérű személyek leggyakrabban interakcióban részt vevő szereplőként jelentek meg (37%). Ezzel szemben ritkábban ábrázolták őket áldozatként (18%), szakértőként (16%) vagy elkövetőként (15%). A megjelenésükhöz kapcsolódó leggyakoribb témák a politika (32%), bírósági ügyek és ítéletek (19%), valamint a bűnözés (18%) voltak.¹¹¹

Összegezvén, elmondható, hogy a német nyelvű országokban a médiahasználat és a médiapiac jelentős átalakuláson ment keresztül a XX. század folyamán, különösen a nyomtatott sajtóban és később az elektronikus médiában. Mindhárom országban jelentős a sajtó koncentrációja, különösen Ausztriában. A közszolgálati média, mint az osztrák ORF és a svájci SRG, fontos szerepet játszik, gyakran különleges megbízatásokkal, például kisebbségi nyelvek kiszolgálásával vagy az integráció elősegítésével. Az online média pedig növekszik, de szorosan kapcsolódik a hagyományos médiacégekhez.

6. KIHÍVÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK

Németország, Ausztria és Svájc esetében, a közös nyelv és történelmi kötődések ellenére mindhárom ország sajátos politikai berendezkedéssel, társadalmi értékrenddel és külpolitikai prioritásokkal rendelkezik, amelyek időről időre eltérő megközelítéseket eredményeznek a nemzetközi együttműködés terén. A fejezet célja, hogy feltárja a diplomáciai térben jelentkező legfőbb kihívásokat, különös tekintettel a politikai érdekellentétekre, az EU-n belüli koordinációs kérdésekre, valamint az eltérő külpolitikai stratégiákra, amelyek mind befolyásolják a három ország közötti viszonyokat.

6.1. Diplomáciai kihívások

A három ország nem minden diplomáciai kérdésben képvisel egységes álláspontot. Németország, mint az Európai Unió legnagyobb gazdasága és politikai vezető hatalma, gyakran dominálja a regionális és nemzetközi döntéshozatali folyamatokat, míg Ausztria és Svájc sajátos, gyakran semleges állásfoglalásokat képviselnek. Ez a különbség nemcsak a külpolitikai irányvonalakban, hanem az EU-n belüli együttműködésben és a nemzetközi válságkezelésben is megjelenik. Az eltérő nemzetközi kötelezettségvállalások, mint például Ausztria és Svájc semleges státusza, valamint Németország aktív szerepvállalása a nemzetközi konfliktusokban, komoly kihívások elé állítják a diplomáciai koordinációt és a közös érdekek képviseletét. Az ilyen különbségek kezelése, illetve a három ország közötti hatékony párbeszéd fenntartása kulcsfontosságú ahhoz, hogy a német nyelvű országok diplomáciai kapcsolatai sikeresek és eredményesek maradjanak.

¹¹¹ Signer, Puppis, Piga (2011)

6.1.1. Politikai nézeteltérések – A migrációs politika eltérő megközelítései Németországban, Ausztriában és Svájcban

Németország, Ausztria és Svájc migrációs politikái jelentős eltéréseket mutatnak, amelyek diplomáciai feszültségekhez vezethetnek, különösen a menekültügy, a határvédelem és az integráció területén.

Németország, demográfiai szerkezetéből, történelmi múltjából és gazdasági helyzetéből adódóan sajátosan viszonyul a migrációhoz.¹¹² Már a XIX. század végétől jelentős volt a külföldiek foglalkoztatása.¹¹³ A második világháború után a nyugati „gazdasági csoda” alapozta meg az ország gyors fellendülését, ami jelentős munkaerőhiánnyal járt. Ezt kezdetben áttelepítettekkel és menekültekkel próbálták pótolni, majd államközi szerződésekkel biztosították külföldi munkaerő, azaz vendégmunkások érkezését. 1955 és 1973 között tizenegymillió vendégmunkás érkezett az NSZK-ba Olaszországból, Görögországból, Spanyolországból, Törökországból, Marokkóból, Portugáliából, Tunéziából és Jugoszláviából, közülük tizenegymillió hazatért, azonban mintegy hárommillió fő maradt az országban. A vendégmunka rendszere szabályozott volt, a jelentkezőket előzetesen ellenőrizték, tartózkodási engedélyük pedig meghatározott időre szólt. Az 1973-as kőolajválság miatti gazdasági recesszió következtében bevezették a toborzási stopot (Anwerbestopp). A keleti német területeken is foglalkoztattak külföldi munkaerőt, elsősorban a keleti blokk országaiból, a csökkenő lakosságszám miatt.¹¹⁴

A XXI. század elején a migrációs politika változásokon ment keresztül. Az 1973 és 1998 közötti időszak alapvetően restriktív volt a külföldiek érkezése és integrációja tekintetében. 1998-ban, a szociáldemokrata kormány hivatalba lépésével ez megváltozott, az integráció felé forduló, elfogadóbb politika (Akzeptanzphase) vette kezdetét. A 2005-ös bevándorlási törvény (Zuwanderungsgesetz) jelentős fordulópontot jelentett, mivel az állam törvényi keretek között, deklaráltan a migráció könnyítése felé fordult, bár csak szabályozottan. Ekkor rendelték a feladathoz a Szövetségi Migrációs és Menekültügyi Hivalt (BAMF), valamint a tartományok is kaptak hatáskört integrációs intézkedésekre, például nyelvtanfolyamok szervezésére.¹¹⁵

A 2015-ös tömeges, rendellenes migráció egész Európát, a politikai szférát és az állampolgárok többségét is megrázta, váratlanul érte. Németország, mint az egyik leginkább befogadó ország hírében álló állam, drasztikusan megnövekedett bevándorló- és menekültszámmal szembesült

¹¹² Suhajda (2020)

¹¹³ Lovas (2019)

¹¹⁴ Suhajda (2020)

¹¹⁵ Suhajda (2020)

az elmúlt évtizedben. 2016-ban az EU-ban benyújtott menekültkérelmek 59,9%-át Németországban regisztrálták.¹¹⁶ Angela Merkel kancellár eleinte szigorúbb álláspontot képviselt a gazdasági bevándorlókkal szemben, de a 2015-ös események hatására kijelentette, hogy minden szír regisztráció nélkül léphet az országba, ezzel beindította a migrációt, ami nemcsak biztonsági deficitet hozott létre, hanem meghaladta a német befogadókapacitást is. A 2015-ös migrációs helyzet bizalmatlanságot hozott a német társadalomba a kormánnyal szemben, valamint a szélsőségesebb irány felé való elmozdulást eredményezte. Ez a politikai világban is megmutatkozott, ugyanis a radikális jobboldali Alternatíva Németországért (AfD) párt megerősödni látszott, melynek oka a közvéleménykutatások szerint a párt politikai ellittel való szembefordulása, valamint a migrációhoz való hozzáállása volt.¹¹⁷

Jelenleg Németország demográfiai problémái (előregedő társadalom, alacsony születésszám) miatt rászorul a külföldi munkaerőre számos gazdasági területen. A munkaerőhiány különösen az alacsonyabb presztízsű munkákban érezhető, mint például az idősgondozás, azonban a német nagyvállalatok fejlődése is munkaerőt generál, valamint a magasszintű technológiák alkalmazása miatt képzett munkaerőre is nagy szükség van.¹¹⁸ Az állam új stratégiát dolgozott ki a szakképzett munkaerő beáramlásának előmozdítása érdekében. A 2023. július 7-én elfogadott, majd novembertől fokozatosan hatályba lépő törvény, amely a szakképzett munkaerő-bevándorlás továbbfejlesztéséről szól, a munkaerőpiacra lépés akadályait igyekszik csökkenteni. Ez a törvény többek között kibővítette az EU kék kártya birtoklásának lehetőségét, bevezette az esélykártyát (Opportunity Card) az álláskereséshez, valamint egyszerűsítette a külföldi képesítések elismertetését. Fontos változás, hogy a szakképzettséggel vagy egyetemi diplomával rendelkező munkavállalók álláskereséskor nem korlátozódnak a szakmai területükre, kivéve az olyan területeket, ahol ez szigorúan szabályozva van, mint például az orvostudományi szakmákban. Továbbá, a letelepedési engedély megszerzésének ideje is lerövidült a szakemberek részére 3 évre, kék kártyával 27 hónapra, B1 szintű nyelvtudással pedig csupán 21 hónapra.¹¹⁹

A migráció és a bűnözés viszonyát illetően Németországban az elmúlt két évtizedben csökkent az ismertté vált bűncselekmények száma, ezen belül a nem németek által elkövetett cselekmények is. A tömeges irreguláris migráció hatására a csökkenő trend megtörni látszott, de a migrációs válság elmúltával a csökkenő tendencia folytatódott.¹²⁰ A terrorizmus jelensége

¹¹⁶ Ritecz (2019)

¹¹⁷ Suhajda (2020)

¹¹⁸ Suhajda (2020)

¹¹⁹ Make it in Germany weboldal (2024)

¹²⁰ Ritecz (2019)

is ismert Németországban, az Iszlám Állam előretörése és a felerősödő migráció e téren is éreztette hatását. Néhány, a 2015-ös hullámmal érkezett személy követett el terrorcselekményt az ISIS utasítására.¹²¹

Összefoglalva, Németország migrációs politikája a munkaerőhiány és az előregedő társadalom kihívásaira reagálva egyre inkább a szakképzett munkaerő bevándorlásának ösztönzésére fókuszál, miközben az integrációt is központi feladatnak tekinti. A 2015-ös migrációs válság jelentős politikai és társadalmi hatással járt, felerősítve a migrációval kapcsolatos vitákat és hozzájárulva bizonyos pártok népszerűségének növekedéséhez.

Ausztria a második világháború végét követően sikeres, nyitott nemzetgazdasággá fejlődött. Az egykor szegény és saját által is kevésbé kedvelt állam mára a világ tíz leggazdagabb országa közé tartozik. A migránsok számára Ausztria vonzóbb desztinációvá vált, mint valaha, ennek következtében az ország méretéhez viszonyítva több migránst, menedékkeresőt és azok családtagjait fogad be, mint Németország vagy Svájc. Ausztria bevándorló országgá fejlődött, bár a politika és a közvélemény ezt csak részben ismerte fel, így gyakran meglepődöttséget vált ki, amikor közzéteszik az Ausztriában élő külföldi állampolgárok számáról szóló adatokat.¹²²

A migráció szerepének nyomon követése magában foglalja az ország fejlődésének bemutatását a kivándorló országból bevándorló országgá. Az 1961-es népszámláláskor a külföldi állampolgárok aránya a teljes népességen belül mindössze 1,4% volt, abszolút számban alig több, mint 100 000 fő. A többség nyugat-európai országokból érkezett. Ausztria sikeres volt a külföldi munkaerő toborzásában, az 1960-as évek közepén az első vendégmunkás bevándorlási hullámot élte át, 1965 és 1967 között több mint 10 000 külföldi munkással. Ez a szám pár évvel később, 1971-1973 között mintegy 40 000-re emelkedett, ami a vendégmunkás bevándorlás csúcspontját jelentette. A gazdasági fellendülés folytatódott és a külföldi munkaerő foglalkoztatása 1983-ban érte el a csúcst, megközelítőleg 227 000 fővel, amelynek jelentős része, 78,5%-a csak Jugoszláviából származott. A vendégmunkások az osztrák teljes munkaerő nagyjából tíz százalékát tették ki. Az 1961-es időszakban, mielőtt a kivándorló országból bevándorló ország vált volna, a külföldiek aránya csupán 1,4% volt, ami 1971-re megduplázódott.

A 2001-es népszámláláskor Ausztria teljes lakossága 8,03 millió fő volt, ebből 710 916 külföldi állampolgár volt és több mint egymillió fő Ausztria határain kívül született. Az adatok összekapcsolása azt mutatja, hogy a külföldi állampolgárok mintegy 15%-a már Ausztriában született, másrészt a külföldön születettek nagyjából 40%-a már osztrák állampolgár. 2007-re a

¹²¹ Suhajda (2020)

¹²² Fassmann és Reeger (2008)

népességyilvántartás a bevándorló népesség további növekedését mutatta. Kizárólag az állampolgárságot tekintve, a külföldi állampolgárok száma Ausztriában ekkor 826 000 fő volt, arányuk a teljes népességen belül pedig 10% volt. 2007-ben az osztrák népesség 14,9%-a külföldön született, 8,5%-a külföldön született és külföldi állampolgár, 6,3%-a külföldön született osztrák állampolgár, illetve 1,4%-a külföldi állampolgár, de Ausztria területén született. Összességében a közvetlen migrációs háttérrel rendelkező személyek száma 1,35 millió fő volt, ami az osztrák lakosság 16,3%-a volt.¹²³ 2016-ban összesen 1 267 674 lakos volt külföldi állampolgár, ami 14,6%-os arányt jelentett, amely lényegesen magasabb az uniós átlagnál, ami 6,7% volt. A nem osztrák állampolgárok mintegy fele más uniós országból származott (a legnagyobb csoportot a németek alkották), a nem uniós külföldi állampolgárok zömét pedig törökök, szerbek és bosnyákok tették ki.¹²⁴

A bevándorlási hullámok típusai is változatosak. Az 1960-as és 1970-es évek vendégmunkás bevándorlása után a családgyesítés vált jelentős tényezővé.¹²⁵ Az 1990-es évek elején a volt Jugoszlávia háborúi elől nagyjából 115 000 fő menekült Ausztriába, akik közül 60 000 menekült véglegesen letelepedett.¹²⁶ A 2004-es EU bővítés előtt, az Osztrák Gazdaságkutató Intézet (WIFO) becslései szerint megközelítőleg 50 000 szerződéses munkavállaló érkezett évente, főleg a szomszédos közép- és kelet-európai országokból, különösen Csehországból, Szlovákiából és Magyarországról.¹²⁷

A migránsok munkaerő-piaci helyzete különbözik az állampolgárság szerint. Ausztriában a külföldi állampolgárok, különösen a törökök, a volt jugoszlávok és a „világ többi részéről” érkezők munkanélküliségi rátája magasabb, mint az osztrákoké. Ennek fő oka, hogy a külföldi munkavállalók főként szakképzetlen vagy félképzett munkások olyan ágazatokban, amelyeket visszaesés jellemez (pl. kézműipar), így képzettségük miatt korlátozott esélyük van új munkahelyet találni. A nyugat-balkáni állampolgárok munkaerő-piaci pozíciója magasabb, de náluk is a kevésbé képzett szegmens dominál. Az EU-15-ből származó bevándorlók a magasabb szinteken helyezkednek el, kétharmaduk önfoglalkoztató vagy közép- és felsőfokú fehérgalláros pozíciókban dolgozik, és csak 15%-uk dolgozik kékgallérosként. Az EU-10 állampolgárok köztes helyzetben vannak, ugyanis nem olyan képzettek, mint az EU-15 bevándorlói, ugyanakkor nem jellemző rájuk a török és volt jugoszláv bevándorlókra jellemző szocioökonómiai skála alsó vége. Sok EU-10 állampolgár kénytelen a végzettségénél

¹²³ Fassmann és Reeger (2008)

¹²⁴ Bučar, M., Herolf, G., Hettyey, A., és Pauwels, A. (2017)

¹²⁵ Fassmann és Reeger (2008)

¹²⁶ Bučar, M., Herolf, G., Hettyey, A., & Pauwels, A. (2017)

¹²⁷ Biffl (2004)

alacsonyabb szintű munkát vállalni, közel 40%-uk félképzett vagy szakképzetlen munkásként dolgozik, annak ellenére, hogy nagyjából 90%-uk rendelkezik magasabb végzettséggel, mint az előírt.¹²⁸

A közvélemény megvitatása a bevándorlásról az 1990-es évek elejére érte el a csúcspontját és a bekövetkezett súlyos változások közvetlenül befolyásolták a közvéleményt a bevándorlással kapcsolatban, a félelmeket táplálva, miszerint Ausztriát „elárasztják a külföldiek”. A jobboldali Osztrák Szabadságpárt (FPÖ) szavazataránya az 1990-es évek végén 5%-ról 26,9%-ra nőtt, valamint 1992-ben népszavazást indítványoztak „Ausztria az első” címmel, amelyet 416 500 osztrák írt alá. A népszavazás többek között a „bűnös külföldiek” kitoloncolását, szigorúbb honosítási törvényt és a bevándorlás teljes leállítását követelte. Az ezt ellenzők azonnali reakciója a bécsi Heldenplatzon tartott „fények tengere” volt 1993 januárjában, ahol mintegy 300 000 ember vett részt.¹²⁹

Ausztria „vonakodó bevándorló országnak” nevezhető. Az „Einwanderungsland” kifejezést a nyilvános párbeszédben és a politikai nyilatkozatokban szinte soha nem használják megerősítő módon. A politikusok inkább a „Zuwanderungsland” kifejezést használják, ami a bevándorló ország egy „lágyabb” változata. A fő narratíva ma az, hogy Ausztria a XX. század második felében kivándorló országból bevándorló országgá alakult át. A bevándorlással kapcsolatos viták ellenére, Ausztria menedékjogi országnak vallja magát, különösen az 1956-os magyar és az 1968-as csehszlovák menekültek fogadásával kapcsolatban.¹³⁰

Svájc történelmét nagymértékben meghatározzák a migrációs mozgalmak. Évszázadokon át svájci zsoldosok, tudósok, kézművesek és munkások ezrei lépték át az országhatárokat, hogy a világ különböző régióiba jussanak, ezzel Svájcot kiemelkedő kivándorló társadalommá téve. Csak 1850 és 1890 között több mint 210 000 ember hagyta el Svájcot tengerentúli úticélok felé, valamint 1895-ben 330 000 svájci állampolgár élt külföldön, ami a lakosság 11%-át jelentette. Svájc a migráción keresztül erősen kapcsolódott Európa gyarmati projektjéhez is, svájci kereskedők, tudósok és misszionáriusok is részesei voltak az emberek, tudás és áruk globális körforgásának.¹³¹

A második világháború után Svájc bevándorló országgá vált. A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) országainak strukturális változása, amely a tudásalapú szektorokat helyezi előtérbe, megnövelte a magasan képzett munkaerő iránti keresletet. Ennek

¹²⁸ Fassmann és Reeger (2008)

¹²⁹ Fassmann és Reeger (2008)

¹³⁰ Kraus és Pietikäinen (2009)

¹³¹ Lüthi és Skenderovic (2019)

kielégítésére az egyik eszköz a szelektív bevándorlási politika bevezetése volt, ugyanakkor kritikák is érték ezeket a politikákat, mivel a munkaerőt alacsony termelésű szektorokba irányítják, aláásva a strukturális változást.¹³²

A migrációval kapcsolatos társadalmi kutatások Svájcban az 1960-as évek közepén és az 1970-es évek elején kezdődtek, orvosi és gazdasági elemzésekkel, a migránsok jelenlétének rövid- és hosszútávú költségeinek és előnyeinek felmérésére. Hoffmann-Nowotny a Zürichi Egyetemről a migráció okait magyarázó nagyelmélet kidolgozására törekedett egy szisztematikus megközelítéssel, fő hangsúlyt helyezve a nagy nemzetközi jövedelemkülönbségekre. Az ő elmélete szerint a migránsok egy alacsonyabb osztályt képviseltek, ami a migráns munkások proletarizációjához vezetett a befogadó társadalomban.¹³³ Az 1960-as évek közepén még úgy gondolták, Ausztria csak "tranzitország a vendégmunkások számára" Németország és Svájc felé.

6.2. Kulturális kapcsolatok fejlesztése

A kulturális diplomácia a német nyelvű országok közötti kapcsolatokban kulcsfontosságú eszköz a kulturális különbségek enyhítésére és a kölcsönös megértés elősegítésére.

Ausztria kulturális diplomáciájának középpontjában a kulturális fórumok (Kulturforen) állnak, amelyek világszerte 30 országban működnek. Ezek a fórumok évente mintegy 6 000 kulturális és tudományos projektet támogatnak, elősegítve a kulturális párbeszédet és az osztrák kultúra nemzetközi megismertetését.¹³⁴ A kulturális diplomácia Ausztriában a külpolitika szerves részét képezi, amely a művészet és kultúra révén erősíti az ország nemzetközi kapcsolatait és hozzájárul a globális párbeszédhez.¹³⁵

Németországban a kulturális diplomácia egyik fő pillére a Goethe-Institut, amely világszerte 151 intézetet működtet. Az intézet célja a német nyelv és kultúra terjesztése, valamint a kulturális csereprogramok elősegítése. „Bízunk a nemzetközi kulturális cserében rejlő lehetőségekben. Évente mintegy 20 000 kulturális eseményt rendezünk, amelyek fogadó országaink állami és nem állami intézményeivel és civil társadalmi kezdeményezéseivel partnerségi együttműködésben valósulnak meg. Képesítjük, tanácsokkal látjuk el és összehozzuk a kreatív érdeklődőket, valamint támogatjuk a kulturális és kreatív iparágakban a fenntartható struktúrák kialakítását, például a kulturális vállalkozók továbbképzése vagy a kreatív vállalkozások nemzetközivé válásának elősegítése révén. Rezidencia programjainkkal,

¹³² Becker, Liebig és Sousa-Poza (2008)

¹³³ Chimienti, Bolzman és Ruedin (2021)

¹³⁴ Grinaj Ciefova és Goda (2019)

¹³⁵ <https://www.bmeia.gv.at/en/the-ministry/press/news/2023/02/foreign-minister-schallenberg-international-cultural-diplomacy-is-integral-to-austrian-foreign-policy-50-years-of-austria-kultur-international>

együtműködéseinkkel és koprodukcióinkkal lehetőséget teremtünk a kultúra területén tevékenykedő szakemberek globális szintű összekapcsolódására. Védett és szabad teret biztosítunk a civil társadalom szereplőinek, hogy lehetővé tegyünk számukra a nyílt eszmecserét. Még nehéz időkben sem hagyjuk, hogy a demokratikus párbeszéd megszakadjon. Munkánk során a demokratikus, liberális és a jogállamiságon alapuló társadalmi rend értékeihez igazodunk.”¹³⁶ Továbbá a Cross Culture Programme többek között szakmai csereprogramokat kínál, amelyek elősegítik a kölcsönös kulturális megértést és lebontják a sztereotípiákat.¹³⁷

Svájc kulturális diplomáciája a kétoldalú kapcsolatokra és a kulturális cserére összpontosít. Ausztriával szoros kulturális együttműködést folytat, amelyet kétévente informális kulturális párbeszéd keretében erősítenek meg. Együtműködésük kiterjed közös kulturális események szervezésére harmadik országokban is, például a Pro Helvetia és az osztrák könyvtárak közös projektjeire.¹³⁸

A kulturális diplomácia tehát nemcsak a kulturális különbségek áthidalását szolgálja, hanem hozzájárul a nemzetközi kapcsolatok erősítéséhez és a kölcsönös megértés elősegítéséhez. A német nyelvű országok példái jól mutatják, hogyan lehet a kultúrát hatékonyan alkalmazni a diplomáciai kapcsolatok fejlesztésében.

A kulturális különbségek enyhítése a német nyelvű országok – Németország, Ausztria és Svájc – között nem csupán a közös nyelv révén valósul meg, hanem számos kulturális eszköz és diplomáciai gyakorlat alkalmazásával is. Ezek az eszközök elősegítik a kölcsönös megértést, a bizalomépítést és a hosszú távú együttműködést.

7. ÖSSZEGZÉS

7.1. A hipotézis igazolása vagy cáfolata

A vizsgált országok közötti diplomáciai kapcsolatok szorosak és együttműködőek, azonban a kulturális különbségek jelentős szerepet játszanak ezek alakításában.

A fenti példák alapján megállapítható, hogy a kulturális különbségek valóban befolyásolják a német nyelvű országok közötti diplomáciai kapcsolatokat. Ezek a különbségek nemcsak kihívásokat jelentenek, hanem lehetőségeket is kínálnak a kulturális diplomácia eszközeinek alkalmazására, amelyek elősegítik a kölcsönös megértést és együttműködést. Ezért a hipotézis igazoltnak tekinthető.

7.2. Jövőbeli kilátások a német nyelvű országok kulturális és diplomáciai kapcsolataiban

¹³⁶ <https://www.goethe.de/ins/hu/hu/ueb/auf.html>

¹³⁷ <https://www.ifa.de/en/funding/crossculture-programme/>

¹³⁸ <https://www.fdfa.admin.ch/countries/austria/en/home/switzerland-and/bilateral-relations.html>

A Németország, Ausztria és Svájc közötti kulturális kapcsolatok ugyan közös alapokon nyugszanak, mégis a jövőbeli fejlődésükhöz proaktív és innovatív megközelítésekre van szükség. Az alábbiakban a kapcsolatok fejlődési lehetőségeit és a kulturális diplomácia erősítésére vonatkozó javaslatokat ismertetem.

A TRADUKI hálózat jól mutatja, hogyan lehet irodalmi és kulturális projekteken keresztül erősíteni a német nyelvű országok közötti kapcsolatokat, különösen a délkelet-európai térséggel való együttműködésben. Az ilyen programok bővítése és támogatása hozzájárulhat a kulturális diplomácia elmélyítéséhez.¹³⁹

A digitális technológiák alkalmazása lehetővé teszi a kulturális tartalmak szélesebb körű terjesztését és a fiatalabb generációk bevonását. Az online kiállítások, virtuális múzeumok és interaktív oktatási platformok fejlesztése elősegítheti a kulturális értékek megosztását és a közös identitás erősítését.

A közös egyetemi programok és kutatási projektek elősegíthetik a tudományos együttműködést és a kulturális megértést. Az olyan intézmények, mint a Goethe Intézet és az Osztrák Kulturális Fórum, kulcsszerepet játszanak ezekben az együttműködésekben.

A német nyelvű országok közötti kulturális különbségek, például a kommunikációs stílusok és a társadalmi normák terén, kihívásokat jelenthetnek az együttműködésben. Az interkulturális tréningek és workshopok segíthetnek például a kölcsönös megértés és a hatékony kommunikáció előmozdításában.

A civil társadalmi szervezetek, mint például az ACD (Agency for Cultural Diplomacy), fontos szerepet játszanak a kulturális diplomácia terén, különösen a fenntartható fejlődési célok és a társadalmi kohézió előmozdításában. Ezeknek a szervezeteknek a támogatása és bevonása erősítheti a kulturális kapcsolatok mélységét és hatékonyságát.

A három ország közös részvétele nemzetközi eseményeken, például világkiállításokon és kulturális fesztiválokon, lehetőséget teremt a közös értékek és kulturális örökség bemutatására, valamint a nemzetközi láthatóság növelésére. Svájc például az Expo 2025 oszakai világkiállításon képviselteti magát, ezzel erősítve nemzetközi jelenlétét.¹⁴⁰

¹³⁹ <https://traduki.eu/about-us/>

¹⁴⁰ <https://houseofswitzerland.org/events/swiss-pavilion-expo-osaka> (2024)

IRODALOMJEGYZÉK

- Führer, K. és Ross, C. (2006): Mass Media, Culture and Society in Twentieth-Century Germany. Palgrave Macmillan, Hampshire
- Andakulova, Y. (2024): Critical Junctures of Ethnic Media in Austria. *Medien & Zeit*
- Grabner, D. és Grisold, A. (2018): Maturity and Decline in Press Markets of Small Countries. The Case of Austria.
- Wodak, R. (2022). Shameless normalization as a result of Media Control: The case of Austria. *Discourse & Society*, 33(6), 788–804. <https://doi.org/10.1177/09579265221095419>
- Grünangerl, M., Trappel, J., és Tomaz, T. (2021). Chapter 3. Austria: Confirmed Democratic performance while slowly digitalising. <https://doi.org/10.48335/9789188855404-3>
- Signer, S., Puppis, M., és Piga, A. (2011). Minorities, integration and the media: Media Regulation and media performance in multicultural and multilingual Switzerland. *International Communication Gazette*, 73(5), 419–439. <https://doi.org/10.1177/1748048511405818>
- Suhajda, A. (2020). Máltai tanulmányok 2. ÉVF. 2. sz. (2020.). https://epa.oszk.hu/04000/04049/00004/pdf/EPA04049_maltai_tanulmanyok_2020_02_255-272.pdf
- Lovas, D. (2019). A Migráció Társadalmi és gazdasági hatása, Különös Tekintettel Németországra. *KÖZJAVAK*, IV.(4.), 14–20. <https://doi.org/10.21867/kjk/2018.4.3>.
- Ritecz, G. (2019). A migráció és a bűnözés Viszonya a Külföldiek által Németországban Elkövetett bűncselekmények tendenciái alapján - 1. Rész. *Hadtudomány*, 29(4), 80–88. <https://doi.org/10.17047/hadtud.2019.29.4.80>
- The Skilled Immigration Act. The new Skilled Immigration Act. (2024). <https://www.make-it-in-germany.com/en/visa-residence/skilled-immigration-act>
- Faßmann, H., és Reeger, U. (2008). Austria: From guest worker migration to a country of immigration.
- Bučar , M., Herolf, G., Hettyey, A., és Pauwels, A. (2017). Mapping migration challenges in the EU Transit and Destination Countries. *IEMed*. <https://www.iemed.org/publication/mapping-migration-challenges-in-the-eu-transit-and-destination-countries/>
- Biffl, G. (2004): Immigration and Integration Issues in Austria and Slovakia

- Kraus, P. A., & Pietikäinen, P. (2009). Reshaping Europe: Migration and Its Contexts in Austria and Finland. *Finnish Journal of Ethnicity and Migration*, 4(2).
- Lüthi, B., & Skenderovic, D. (2019). Switzerland and migration: Historical and current perspectives on a changing landscape. Palgrave Macmillan.
- Becker, L., Liebig, T., & Sousa-Poza, A. (2008). Migration policy and industrial structure: The case of Switzerland. *International Migration*, 46(2), 81–107.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2008.00445.x>
- Chimienti, M., Bolzman, C., & Ruedin, D. (2021). Introduction: The sociology of migration in Switzerland: Past, present and future. *Swiss Journal of Sociology*, 47(1), 7–26.
<https://doi.org/10.2478/sjs-2021-0004>
- <https://houseofswitzerland.org/events/swiss-pavilion-expo-osaka>
- <https://traduki.eu/about-us/>
- Grinaj Ciefova, M. & Goda, N. (2019). Cultural Diplomacy Of Selected Countries In A Comparative Perspective.
https://www.researchgate.net/publication/337304745_CULTURAL_DIPLOMACY_OF_SELECTED_COUNTRIES_IN_A_COMPARATIVE_PERSPECTIVE
- <https://www.bmeia.gv.at/en/the-ministry/press/news/2023/02/foreign-minister-schallenberg-international-cultural-diplomacy-is-integral-to-austrian-foreign-policy-50-years-of-austria-kultur-international> (2023)
- <https://www.goethe.de/ins/hu/hu/ueb/auf.html>
- <https://www.ifa.de/en/funding/crossculture-programme/>
- <https://www.fdfa.admin.ch/countries/austria/en/home/switzerland-and/bilateral-relations.html>
- Martonyi, J., & Marinovich, E. (2018). Diplomáciai Lexikon: A nemzetközi Kapcsolatok Kézikönyve. Éghajlat Könyvkiadó.
https://real.mtak.hu/80560/1/diplomaciai_lexikon.pdf 71.o.
- <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500022.tvr> 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről
- Janetsky, M. (2024): Ecuadorian police broke into Mexico's embassy, sparking outrage. Why is this such a big deal? <https://apnews.com/article/mexico-ecuador-jorge-glas-diplomatic-immunity-embassy-c888b82d614f91ef9a7bd8faa09afe91>
- Hemming, J.: Comment on Cultural Diplomacy
<https://www.culturaldiplomacy.org/academy/index.php?comment-on-cultural-diplomacy-4>

- <https://www.diplomacy.edu/topics/cultural-diplomacy>
- Trommler, F.: Soft Power: Its Use in German and American Cultural Diplomacy
<https://aicgs.org/publication/soft-power/>
- Európai Bizottság (2018): A Bizottság Közleménye Az Európai Parlamentnek, A Tanácsnak, Az Európai Gazdasági És Szociális Bizottságnak És A Régiók Bizottságának Az Új Kulturális Menetrendről.
- Staatliche Museen zu Berlin: <https://www.smb.museum/en/museums-institutions/museum-fuer-islamische-kunst/collection-research/research-cooperation/syrian-heritage-initiative/multaka-museum-as-meeting-point/>
- <https://prohelvetia.ch/en/>
- Dittmann, R. K., & Kopf-Beck, J. (2019). The meaning of being German: An inductive approach to National Identity. *Journal of Social and Political Psychology*, 7(1), 423–447. <https://doi.org/10.5964/jspp.v7i1.557>
- Gortat, J. (2023). Austrian national identity in the centre-periphery model. *Identities*, 31(3), 388–407. <https://doi.org/10.1080/1070289X.2023.2247899>
- Angerer, T. (2002). “Regionalization and Globalization in Austrian Foreign Policy Since 1918.” In *Austria in the European Union*, 22–55. New York: Routledge.
- <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/switzerland/>
- <https://www.aboutswitzerland.eda.admin.ch/en/languages-and-dialects> (2024)
- Kohn, H. (1956). *Nationalism and Liberty: The Swiss Example*. London, Allen and Unwin <https://doi.org/10.4324/9781003344742>
- Forest, P., & Renan, E. (1991). *Qu’est-ce qu’une nation?: Ernest Renan (Texte intégral): Litterature et identité nationale de 1871 à 1914 (textes de Barrès, Daudet, R. de Gourmont, Céline)*. Bordas.
- Acton, Lord. (1948): ‘Nationality’, in *Essays on Freedom and Power*. Glencoe, IL: The Free Press.
- Renner, K. (1964). *Die Nation: Mythos und Wirklichkeit*. Bécs: Europa Verlag
- Miller, D. (1995): *On Nationality*. Oxford: Oxford University Press.
- Kymlicka, W. (1995): *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Habermas, J. (1991): *Staatsbürgerschaft und nationale Identität. Überlegungen zur europäischen Zukunft*. St Gallen: Erker.
- Marchal, G. P. & Mattioli, A. (1992): *Erfundene Schweiz. Konstruktionen nationaler Identität*. Zürich: Chronos.

- Altermatt, U., Bosshart-Pflugger, C. and Tanner, A. (1998): 'Einleitung. Nation und Nationalisierung in der Schweiz', in U. Altermatt, C. Bosshart-Pflugger and A. Tanner, Die Konstruktion einer Nation. Zurich: Chronos Verlag.
- Zimmer, O. (2003). A Contested Nation: History, Memory and Nationalism in Switzerland. Cambridge: Cambridge University Press
- Guzzi-Heeb, S. (1998). 'Helvetischer Staat und Nationalisierung der Gesellschaft', in U. Altermatt, C. Bosshart-Pflugger and A. Tanner (eds.), Konstruktion einer Nation. Nation und Nationalisierung in der Schweiz Jahrhundert. Zurich: Chronos, 18–20.
- Kreis, G. (1993). Die Schweiz unterwegs. Schlussbericht des NFP 21 'Kulturelle Vielfalt und nationale Identität'. Basel: Helbing and Lichtenhahn.
- Helbling, M. and Stojanović, N. (2011). Switzerland: challenging the big theories of nationalism. ASEN/Blackwell Publishing Ltd
- Wolf, V. N. (2022) The German Crucible: How The Imperial Systems Of The Holy Roman Empire Fostered A Culture Of Economic, Political, And Military Innovation During The Eighteenth Century
- Lehmann, K-D. (2020): The German Language in Europe
<https://www.goethe.de/en/uun/pub/akt/22005655.html>
- Saville, N. & Gutierrez Eugenio, E. (2016): Directorate-General For Internal Policies
- Policy Department B: Structural And Cohesion Policies Culture And Education
Research For Cult Committee - European Strategy On Multilingualism - Policy And Implementation At The Eu Level
- Eurostat (2023): Foreign Language Learning Increases Among EU Students.
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/edn-20230926-1>
- Goethe Intézet: Az „Iskolák: A Jövő Partnerei” Projekt
- Goethe Institut: Europeanetzwirk Deutsch. <https://www.goethe.de/en/spr/sbp/eur.html>
- Csécsy, Gy. (2018): Az iparjogvédelem heterogenitása. Debrecen
- Papula, J. & Kohnova, L. & Papulova, Z. (2018): Impact of national culture on innovation activities of companies: a case of Germany, Austria, Switzerland and the Czech Republic.
- Eatwell, R. (2002): European Political Cultures.
- Frankó, K. (2012): Intercultural Communication —The Effect Of Cultural Differences In Everyday Working Environment Of Companies (From Germany, Switzerland, Austria) In Hungary.
- Allinson, M. (2002): Germany and Austria 1814-2000.

- Múlt-kor (2023): Kizárta a Habsburgokat a német jövőből a königgrätzi vereség
<https://m.mult-kor.hu/kizarta-a-habsburgokat-a-nemet-jovobol-akoniggratzi-vereseg-20230703?pIdx=2>
- Szabó, I. (2010): Ausztria Államszervezete 1918–1955. Budapest
- Auswaertiges (2025): Germany and Austria: Bilateral relations.
<https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/oesterreich-node/austria/227912>
- <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/che/partner/deu>
- <https://www.eda.admin.ch/countries/germany/en/home/switzerland-and/bilateral-relations.html>
- Santos, A. P. (2023): Austria and Germany add border checks, Switzerland may follow. <https://www.infomigrants.net/en/post/52660/austria-and-germany-add-border-checks-switzerland-may-follow>
- Maastrichti Szerződés (1991): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:11992M/TXT>
- Lemke, C., & Welsh, H. A. (2018). Germany today: Politics and policies in a Changing World. Rowman & Littlefield.
- Smith, G., Paterson, W. E., Padgett, S., & Zohlnhöfer, R. (1992). Developments in German politics. Duke University Press.
- Csiki, T. (2013): Németország – Európa vezető hatalma vagy kiszámíthatatlan partner? (Nemzet és Biztonság 2013/5-6.szám)
- Blumenau, B. (2014): The United Nations and Terrorism Germany, Multilateralism, and Antiterrorism Efforts in the 1970s.
- Bishoff, G., & Pelinka, A. (2017). Austrian historical memory and national identity. ROUTLEDGE.
- Breuss, F. (2003). Austria, Finland and Sweden in the European Union. Economic Effects. Austrian Economic Quarterly. 8. 131-158.
- Höll, O. (2003): Austria: domestic change through European integration (in ‘Fifteen into one? The European Union and its Member States’, p337-354)
- Müller, P. (2016). Europeanization and regional cooperation initiatives: Austria's participation in the Salzburg Forum and in Central European Defence Cooperation.
- Maresceau, M. (2023): Switzerland and the EU
- Church, C. H. (2011). Switzerland and the European Union: A close, contradictory and misunderstood relationship. Routledge.

- Ammon, U. (1991). The differentiation of the German language into national varieties of the Federal Republic of Germany (F.R.G.), the German Democratic Republic (G.D.R.), Austria and Switzerland. *History of European Ideas*, 13(1–2), 75–88.
[https://doi.org/10.1016/0191-6599\(91\)90115-F](https://doi.org/10.1016/0191-6599(91)90115-F)
- Clyne, M. (1991). *Pluricentric Languages: Differing Norms in Different Nations*. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110888140>
- Clyne, M. (1995). *The German Language in a Changing Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Muhr, R., Mas Castells, J., A., Rueter, J. (2020). *European Pluricentric Languages in Contact and Conflict*. Berlin, Germany: Peter Lang Verlag.
- Hoffmann, Zs. (2006): *A diglosszia fogalmának problémái – a német nyelvű Svájc példáján*. Debrecen, Kosztuh Egyetemi Kiadó
- Papp, A. (2024): <https://iranytunemetorszagban.de/nemetorszagi-unnepek-es-hagyományok>

NYILATKOZAT

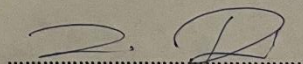
Alulírott Zsemberi Flóra büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerzés során.

Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozatomat az intézmény plágiumellenőrzésnek veti alá.

Budapest, 2025. év május hónap 05. nap

hallgató aláírása

Nyilatkozat a szakdolgozat státuszáról (nyilvános, bizalmas)

Alulírott Zsemberi Flóra (Neptun kód G4KVMR) a
Német nyelvű országok közötti kulturális és diplomáciai
kapcsolatok, azok közötti különbségek

című szakdolgozatommal/zárodolgozatommal (továbbiakban mű) kapcsolatban az alábbiakról nyilatkozom:

- Kijelentem, hogy a mű BGE Dolgozattár repozitóriumba való feltöltésével más jogát nem sértem. Tudomással bírok arról, hogy az Egyetem a szerzői jogok meglétét nem ellenőrzi.
- Nyilatkozom, hogy a mű (a megfelelő rész aláhúzendő)
 - ☐ a bizalmas
 - ☐ a nyilvánosság számára hozzáférhető.
- Tudomásul veszem, hogy
 - ☐ szerzői jogsértés esetén az Egyetem az érintett dokumentum elérhetőségét a szerzői jogsértés tisztázása idejére átmenetileg korlátozza,
 - ☐ szerzői jogsértés esetén az érintett művet a Repozitórium adminisztrátora a Repozitóriumból haladéktalanul eltávolítja,
 - ☐ amennyiben a dolgozatomat a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszem, az egyetem a dolgozatot az interneten a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszi. Hozzájárulásom – szerzői jogaim maradéktalan tiszteletben tartása mellett – nem kizárólagos és időtartamra nem korlátozott felhasználási engedély.

Kelt: Budapest, 2025. május 05.

P. R.

hallgató

s.k.